Bildkälla: http://ovidius-naso.deviantarTristiacom

Vin och vindrickande i Ovidius Ars Amatoria och Tristia

Lunds universitet
Språk- och litteraturcentrum Latin
Kandidatuppsats LATK01

Av Kerstin Olin
Handledare: Professor Arne Jönsson

Innehåll **sid**

Introduktion 3

Syfte och målsättning 4

Metod 4

Material 4

Ovidius och hans verk 7

Ovidius och Ars Amatoria, Kärlekskonsten 9

Ovidius myter i Ars 10

Ovidius och didaktisk epik 11

Bacchus 11

Ars 1 12

Ars 2 19

Ars 3 23

Ovidius och Tristia, Klagosångerna 29

Tristia Bok 1 - 5 30

Avslutning 39

Källmaterial och litteratur 41

Introduktion

Propertius (ca 50-16 f. Kr) och Tibullus (ca 50-19 f. Kr) (*Elegiae*) betraktas som den romerska antikens främsta skalder i genren kärlekslyrik, båda verksamma under den augusteiska perioden, Pax Romana 27 f. kr -14 e Kr, väl kända och uppskattade av dåtida såväl som nutida läsare. En annan samtida skald, som kanske åtnjuter en ännu högre uppskattning är, *Publius Ovidius Naso* (43 f. Kr.-17 e. Kr), en lysande berättare med en unik talang som gjorde honom till sin tids störste versvirtuos. Han upplevde på nära håll det frivola och blaserade livet i Romsocieteten som han i sin diktning frispråkigt skildrar med stor elegans. Hans lyrik skiljer sig från sina författarvänners genom att han skriver i undervisande form, didaktisk elegi[1]. Redan omkring år 25 f. Kr då Ovidius var i 18-årsåldern skrev han sin första kärlekselegi, *Amores*, Kärleksäventyr. Hans kanske mest kända och mest lästa verk i genren är *Ars Amatoria (Ars)*, Kärlekskonsten, en lärodikt i tre böcker. I *Ars* 1 får de unga männen i Rom vägledning i konsten att fånga en flicka att älska. I *Ars* 2 undervisas de i konsten att behålla den älskade. *Ars* 3 skrev han på uppmaning av Roms unga kvinnor, som bad Ovidius att också bli deras mentor i kärlekskonsten.
Ovidius sexiga, vitsiga och indiskreta elegier gjorde kärlek och poesi till ett nöje för samtiden.
Ingen romersk skald hade skrivit kärlekslyrik som Ovidius och ingen skulle någonsin komma att göra det igen och genren dog ut med Ovidius.

I exilverket *Tristia*, Klagosånger, är 50 brev samlade och spänner över exilens tre första år med början vintern år 9 e. Kr. De flesta är adresserade till anonyma mottagare men ett litet antal vänder sig till hustrun. En apologi ställd till kejsar Augustus och skaldens självbiografi är fängslande läsning. I övrigt är de flesta breven reflexioner över exilens ständiga växling mellan hopp och förtvivlan. Trots de tragiska konsekvenserna av landsförvisningen, till det ogästvänliga Tomis (idag Konstanza, i nuvarande Rumänien), med sitt kalla klimat och stridslystna invånare undergrävdes inte Ovidius kreativa kraft som skald. Den främsta avsikten med breven var att få adressaterna att utverka kejsarens förlåtelse för skalden eller åtminstone att få honom att utse ett mildare straff. Ovidius dog i Tomis någon gång vintern 17-18 e. Kr.

Efter den unge Octavianus seger vid Actium år 31 f. Kr avlöses den gamla romerska republiken av kejsardömet. Under kejsar Augustus inleddes en lång fredsperiod, en tid för återhämtning och uppblomstring. Nu inleddes den romerska skaldekonstens guldålder. En yngre generation växte upp i en miljö med nyvunnen fred och ett relativt välstånd. Diktningens grundkaraktär ändrades, fick en ljusare grundton. Nu skrevs en lekande, retoriskt slipad livsnjutningspoesi. Hit hör Publius Ovidius Naso, den enda bland de stora augusteiska poeterna som växt upp i Rom efter att fred hade stiftas av kejsar Augustus. Ovidius föddes samma år som Cicero föll offer för proskriptionerna 43 f. Kr. Hans förfäder hade länge tillhört riddarståndet, den näst högsta klassen i det romerska samhället. Fadern hade hoppats på en politisk karriär för sonen, som studerat retorik i Rom och Aten, den traditionella
vägen till en politisk karriär. Men Ovidius var inte skapad för juridikens och statsförvaltningens sakliga värld. Enligt egen utsago var han född till diktare (*Tristia* 4.10.19). Under de första 20-25 åren i sin diktarkarriär, från omkring mitten av 20 f. Kr. till 2 e. Kr. publicerade Ovidius ett avsevärt antal arbeten,

[1] I början av 7:e årh. öppnar sig för skaldekonsten nya banor genom uppkomsten av *elegien*, som med avseende på innehållets art delad i "erotisk" och "gnomisk" eller "didaktisk" elegi. Källa: Nordisk Familjebok s 205-206, volym 10, 1909

Amores, Heroides, Ars Amatoria och Remedia. Till verken kan även det förlorade *Medea* räknas, hans enda dramatiska verk. Efter år 2 e. Kr. skrev han sitt största episka poem, *Metamorfoserna* och hann skriva hälften av *Fasti*, en poetisk almanacka som skulle omfatta årets tolv månader, då landsförvisningsdomen från kejsar Augustus slog ned som en blixt från en klar himmel.
Det kommer aldrig att uppenbaras vad som låg bakom det obevekliga beslutet. Skälet var enligt Ovidius egna berömda ord *carmen et erro*r (ett poem och ett misstag) (*Tristia* 2.207). Poemet identifieras som *Ars* men Ovidius avslöjade aldrig sitt misstag och de uppgifter som finns därom i litteraturen är bara lösa spekulationer.

Tidsanda och levnadsförhållanden vid tidpunkten för tillkomsten av *Ars* och *Trista* är således mycket olika. Men vin och vindrickande förekommer i båda verken och är det som ska undersöka.

Syfte och målsättning

Syftet med uppsatsen är att dels undersöka i vilka sammanhang och under vilka former förekomsten av vin och vindrickande och härtill hörande relevanta ord skildras i *Ars* samt att göra en jämförelse av samma företeelser i exilverket *Tristia*. De båda verken tillkom under två diametralt olika perioder i författarens liv. *Ars,* en lärobok i kärlekskonst, tillkommer under en blomstrande och gynnsam tid i hemstaden Rom, *Tristia*, en samling brev med rop på hjälp från världens ände, i en tid av ensamhet under exilen i ett främmande land. Dessa två verk, varandras raka motsatser är således föremål för min undersökning. Ett försök att jämföra likheter och olikheter görs. Bacchus betydelse både personifierad och som metonymi för vin belyses i slutsatsen.

Metod

Båda verken har noga lästs igenom och orden satts in i sitt sammanhang. Relevanta ord i undersökningen är förekomsten av substantiven *vinum, merum, Bacchus* (guden personifierad och som metonymi för vin)*, vitis, uva, convivium, poculum* och *bibulus* (i olika kasus) samt verbet *bibere*. I tabellform visas frekvensen av de relevanta orden. Samtliga textställena där de förekommer är specificerade. De relevanta orden har i texten markeras med fetstil.
Texterna i *Ars* 1-3 redovisas i en synopsis och relevanta textavsnitt har excerperats och återges i både latinsk text och i John W Köhlers svenska översättning från 1989.
Ett referat klargör innehållet i *Tristias* samtliga 5 böcker (50 brev) och de brev som har relevanta ord redovisas på samma sätt som för *Ars*.

Material

Ur mastodontverket *A Concordance of Ovid*, 2 220 sidor, har samtliga förekommande ord av relevans för undersökningen hämtats. *Ars* och *Tristia*, båda tillgängliga och kommenterade av Köhler, utgör det huvudsakliga källmaterialet. Två ovärderliga källor har använts för tolkning och förståelse av texterna. A.S. Hollis kommentarer till *Ars, Ars 1* och Roy K. Gibson kommentarer för *Ars* 3. Referenser och citat från några samtida kärlekselegier förekommer där så varit befogat för jämförelser och likheter.
I boken *A Companion to Ovid,* har intressanta uppgifter hämtats som har berikat uppsatsens innehåll.

Textställen i *Ars* anges med bok och vers.

Vinum:	1.230, 1.233, 1.237, 1.244, 1.568, 1.571, 1.591, 1.593
Merum:	1.238, 1.246, 1.594, 1.600, 1.638, 2.316, 2.418, 2.696, 3.350
Bibere:	1.576x2, 1.581, 1.589, 1.593, 2.506x2, 2.695
Bacchus/Deus/Liber/	
Lyaeus/Aonius:	1.189, 1.232, 1.242, 1.312x2, 1.525, 1.542, 1.549, 1.555, 1.556, 1.562, 1.564, 1.565,
Nyctelius:	1.567, 2.380x2, 3.101, 3.157, 3.348, 3.547, 3.645, 3.710, 3.762, 3.765
Uva:	1.549, 2.267, 2.316, 3.101, 3.646
Vitis:	1.757, 3.186, 3.703
Convivium:	1.229, 1.603, 3.749
Vinosus:	3.330

Relevanta ord för undersökningen	**Ars 1-3 Kärlekskonsten**	**Tristia 1-5 Klagosånger**
Vinum	8	3
Merum	9	9
Bibere	8	1
Bacchus/deus (=Bacchus)**/Liber/ Lyaeus/Aonius/Nyctelius**	24	8
Uva	5	4
Vitis	3	3
Convivium	3	0
Poculum	1	2
Vinosus	1	0
Total förekomst	**62**	**31**
Totalt antal verser	2 329	3 546

Poculum: 1.576

Textställen i *Tristia,* 5 böcker som sammanlagt innehåller 50 brev, anges med bok, brevets nummer och vers.

Vinum:	2.363, 3.10.24, 5.3.4
Merum:	2.446, 2.490, 3.3.22, 3.5.48, 3.10.24, 4.6.10, 5.3.36, 5.3.48, 5.5.12
Bibere:	3.10.24
Bacchus/Deus,	
Lyaeus/Aonius:	1.7.2, 1.10.38, 2.401, 4.1.41, 4.10.39, 5.3.2, 5.3.37, 5.3.46
Uva:	3.10.71, 4.6.9, 4.6.20, 5.3.36
Vitis:	2.143, 3.12.13, 3.12.14, 5.3.36
Poculum:	2.4.89, 5.3.50

Som det framgår av tabellen är det stora skillnader i antalet relevanta ord mellan de båda verken, främst kan noteras att det finns dubbelt så många relevanta ord i *Ars* än i *Tristia,* att ordgruppen *Bacchus* är den mest frekventa i *Ars* men förhållandevis flitigt förekommande i *Tristia* samt att ordet *vinum* förekommer i litet antal och endast i *Ars* 1.

Likaledes förekommer en markant inbördes skillnad av de relevanta orden i *Ars* tre böcker:

Ars 1: 37 ord, *Ars* 2: 10 och *Ars* 3: 15 ord = 62 totalt

I *Tristia* figurerar de relevanta orden enligt följande: Bok 1: 2 ord, Bok 2: 6 ord, Bok 3: 8 ord, Bok 4: 5 ord, och Bok 5: 10 ord = 31 totalt

Redogörelse för relevanta ord i *Ars*:

Ars 1, sammanlagt 37 ord

Specifikt för *Ars* 1 är att ordet *vinum* endast förekommer här. *Vinum* (8 ggr)*, merum* (5 ggr)*, bibere* (5 ggr), *Bacchus* (7 ggr), *deus* (5 ggr), och *Nyctelium* och *Liber* (1 gång), *Convivium* (2ggr), u*va, vitis* och *poculum* (1 gång). *Vinum* och *merum* båda med betydelsen outspätt vin. *Merum* förekommer även i betydelsen saft/ druvsaft samt nämns i samband med offervin. *Vitis* förekommer i samband med åkerjord, *Bacchus* nämns som den evigt unge.

Ars 2, sammanlagt 10 ord

Antalet relevanta ord är betydligt färre än i *Ars* 1 och är inte koncentrerade till någon specifik händelse utan förekommer med stor spridning i i texten.

Ordet *merum* (3 ggr) används här dels i betydelsen must/druvsaft och som ungt vin, *nova musta* men också som mångårigt vin att blanda med kryddor. *Bibere* (3 ggr) bland annat i samband med Apollo, *Aonius* och *Deus,* sammansatt i betydelsen vingud *(1* gång*) uva* (2 ggr) dels när en slav tar med sig druvor och dels i betydelsen druvans saft.

Ars 3, sammanlagt 15 ord

Bacchus (4 ggr) i olika roller. I myten om Ariadne som skaldernas beskyddare, föremål för Amors dyrkan och i samband med myten om Procris. *Liber* som fruktbarhetsgud, (1 gång), *Lyaeus* (2 ggr) är skyldig till att en kvinna ligger full av vin. Så också till väktaren som sätts ur spel och *Aonius* (1 gång) som skaldens gudomliga profet. *Uva* (2 ggr) figurerar dels i betydelsen som välskött druva och dels som druva skördad i Spanien. *Vitis* (2 ggr): Vårvärmen får vinkvisten att knoppas på nytt. Lövet som finns kvar på vinkvisten syftar på myten om Procris. *Convivium* (1 gång) en flicka blir förd till kalas, m*erum* (1 gång) lockar till dans och *vinosus* (1 gång) är den vintörstige Anakreon.

Redogörelse för relevanta ord i *Tristia*

I *Ars* redogörs för de relevanta orden i varje bok. För *Tristia* känns det lämpligare att redovisa orden gruppvis eftersom de är jämförelsevis få och fördelade på en stor textmassa.

Av totalt 50 brev innehåller endast 13 brev relevanta ord.

Allt som allt figurerar 31 ord i texten som helhet enligt följande:

Merum förekommer 9 ggr i skiftande sammanhang; som rusdryck, som druvsaft, som offervin och som fruset vin. Vid sidan av relevanta ord nämns vid ett tillfälle *pocula mixta* i betydelsen ”en bägare med utblandat vin”.

Bacchus nämns 8 ggr och de flesta gånger personifierad som gud och inte som metonymi för vin. Skalderna firar hans födelsedag. *Vinum* förekommer sparsamt, endast 3 ggr, och då som njutningsmedel.
Uva i sin egenskap av vindruva, 4 ggr. *Vitis,* 4 gånger, i samband med almen som klätterträd, och ställen där en vinranka trivs. *Poculum,* 2 ggr i sin egenskap av krus och bägare. *Bibere* 1 gång i samband med fruset vin.

Ovidius och hans verk

Ovidius författargärning sträcker sig över en period om 40 år och låter sig indelas i tre perioder. Den första perioden är helt ägnad åt erotiska motiv och slutar med diktverket *Remedia Amoris*. Den andra perioden ägnade skalden åt högre poetiska uppgifter och två stora berättande diktcykler *Metamorfoserna* och *Fasti* ser dagens ljus. Under den tredje och sista perioden, exiltiden, skrevs bland annat *Tristia* och *Epistulae ex Ponto*. Samtliga bevarade verk av Ovidius, *Metamorfoserna* och *Fasti* undantagna, är skrivna på versmåttet elegiskt distikon. *Metamorfoserna*, 15 böcker, 12 000 verser, och *Fasti* skrevs på hexameter.

Amores, Kärleksäventyr, är den första erotiska elegin, en samling av tre böcker som skrevs omkring år 25 f. Kr. I ett fyrradigt epigram till läsaren säger skalden att *Amores* från början innehöll fem böcker men att han minskat dem till tre - för att ge ”mer nöje eller, åtminstone mindre pina” (*Amores* s. 15).
Det råder delade meningar bland forskare[2] om Ovidius arrangerade om sina utvalda poem till en andra edition. Har det överhuvudtaget funnits mer än en edition? Skrev han i så fall några nya poem för denna edition? Eller ville han bara vara spirituell och ge intryck av att han kortat ner verket enligt Kallimachos[3] poetiska princip ”ju mindre desto bättre”?

Efter eller samtidigt med *Amores* skrev skalden sitt enda dramatiska verk, **Medea**, en tragedi som gått förlorad, som var högt värderad av antikens smakdomare bl a Quintilianus (35-c 100 e. Kr.). Ovidius nämner själv verket i *Tristia* 2.553-4.

Epistulae Heroides, Kvinnoöden under antiken, en kollektion fiktiva kärleksbrev på vers, skrivna av sagans "hjältinnor" till deras frånvarande eller otrogna män eller älskare. 21 brev ingår i verket och kvinnogestalterna har hämtats dels från en mängd kända poetiska verk bland andra *Odyssén, Iliaden* och *Aeneiden* (*Tristia* 1.2.5-8) dels från okända källor som Kallimachos *Aetia* och från förlorade hellenistiska poem.

Medicamina Faciei, Ansiktsvård, utgörs av ett diktfragment och ger kosmetiska råd, en receptkatalog på 100 verser. Kanske ett försök till ett längre didaktiskt poem. Här börjar Ovidius första experiment med elegisk meter i didaktisk text.

Ars Amatoria, Kärlekskonsten, år 2 f. Kr - 2 e. Kr. En lärodikt i 3 böcker om konsten att knyta erotiska förbindelser och att utnyttja dem. Verket präglas av spirituell elegans och skälmsk lekfullhet som rönte stor uppskattning bland Roms bortskämda och nöjeslystna unga män men som också framkallade ett bistert

---

[2] Knox, s. 73

[3] Kallimachos, grek, poet (omkring 310/305-240 f. Kr)

ogillande hos bland andra kejsar Augustus som föresatt sig att genomföra en andlig och moralisk förnyelse bland sitt folk.

Kort efter *Ars Amatoria* skrevs **Remedia Amoris,** Botemedel mot kärlek. En lärodikt som riktar sig främst till män, även om det var skaldens avsikt att den skulle gälla även för kvinnor. Innehåller råd och anvisningar om hur man övervinner en olycklig kärlek eller lyckas dra sig ur en förbindelse som blivit besvärlig.

Metamorfoserna, Förvandlingar. En omfattande dikt i 15 böcker, 12 000 verser, författad på hexameter, den episka genrens typiska versmått. Skalden har samlat ett väldigt stoff, mestadels sagor ur den grekiska och romerska mytologin. Omkring 250 fabler, de flesta med mer eller mindre utpräglade förvandlingsmotiv och till övervägande delen erotiskt innehåll. Komponerade i en slags kronologisk tidsordning; från världens skapelse fram till skaldens samtid. Och en hyllning till kejsar Augustus.

Fasti, en stor episk dikt, ett slags poetisk almanacka om sex böcker (januari-juni). *Fasti* följer månadernas förlopp och ger i diktens form en fortlöpande kommentar till den romerska festkalenderns olika moment, fylld av astronomiska förklaringar och historiska upplysningar. Landsförvisningen år 8 e. Kr. fick till följd att de återstående 6 böckerna i kalendern (juli-december) aldrig hann skrivas.

Under landsförvisningens tunga år tillkom två omfångsrika diktverk. **Tristia***,* Klagosånger, innehåller 50 elegier i fem böcker och påbörjades år 9 e. Kr. Här ger skalden vemodiga skildringar av landsflyktens bitterhet. Av liknande art är hans poetiska brev till enskilda personer, i **Epistulae ex Ponto**, 46 elegier i fyra böcker. Båda verken innehåller inträngande böner om förflyttning till ett drägligare ställe och ett översvallande smicker för kejsar Augustus.

Ytterligare några verk tillkom under exiltiden. Ett är **Ibis**, förmodligen Ovidius minst kända poem, en smädedikt mot en tidigare vän som svikit skalden, som plågar hans hustru och försöker komma över hans förmögenhet.

Halieutica[4], om fiskar och fiskfångst, har av Plinius d.ä. attribuerats Ovidius. Ett fragment av detta arbete som innehåller 130 bevarade hexameter har överlevt i ett karolingiskt manuskript och som av en del forskare accepterats som ett genuint arbete av Ovidius men den allmänna uppfattningen är att Plinius d.ä attribution är fel.

Ytterligare ett verk med osäker härkomst är en kort dikt på elegiskt versmått med titeln **Nux,** Nötträdet.
En humoristisk berättelse om ett nötträd som klagar över den misshandel som trädet får utstå från förbipasserande som kastar sten efter nötterna. Dikten innehåller en stark hyllning till kejsar Augustus. Det finns bevis på att verket är från antiken men att det är av Ovidius hand är tvivelaktigt. Det är mera troligt att det är någon samtida poet som varit influerad av Ovidius och har imiterat hans skrivsätt.

[4] Knox, s 212

Ovidius och Ars Amatoria, Kärlekskonsten

Ovidius *Ars* är ett diktverk, i tre böcker, inom genren didaktisk epik (från grekiska *didaktikos* - ämnat för undervisning) ett verk som vänder sig till en specifik grupp läsare, nämligen: *quis in hoc artem populo non novit amandi* ”någon romare som ännu ej lärt sig konsten att älska” (1.1). Avsikten med didaktisk epik är att förmedla kunskap, moralisk insikt och levnadsregler och ingår i den grekiska litteraturen som en del med didaktisk epik av den episka genren. Den tidigaste föregångaren är den grekiske författaren Hesiodos (800-700 f. Kr.) som gav anvisningar inom ämnena lantbruk, fiske, jakt, medicin och astronomi vilka blandades med moraliska levnadsregler av alldaglig karaktär. Inbakad i berättelsen förekommer illustrativa exempel ofta baserade på mytologiska temata. Ett annat särdrag i *Ars* är förekomsten av kataloger, kortare eller längre listor som innehåller exempelvis uppräkning av mötesplatser i Rom, grekiska hjältinnor, hygien, hårstilar m. fl. Förekomsten av kataloger hör hemma i epiken.

Ars blev Ovidius sista amorösa verk och innebar slutet på en blomstringstid av den mästerliga men kortlivade skolan i romersk kärlekselegi. Ovidius, kallar sig själv i dikten för ”Naso” som, han själv påpekar, passar bättre in i versmåttet *elegiskt distikon* till skillnad från ”Ovidius”.

Ars planerades från början att omfatta endast två böcker, riktade till de unga männen i Rom.
Ars 1 är uppdelad i två sektioner, konsten att hitta en lämplig flicka att älska (1.41-262) och konsten att fånga henne (1.269-770). *Ars* 1 slutar med orden: *Pars superat coepti, pars est exhausta laboris, en* del återstår av mitt arbete, *en* del är färdig”.

Ars 2 handlar enbart om konsten att behålla flickan och i slutet skaldar poeten:

(2.733, 744)

Finis adest operi. Palmam date, grata iuventus	Verket är slutfört. Skänk mig till tack en palmkvist, du ungdom
… ”Naso magister erat”	”Naso har lärt mig det här.”

Poetens två första böcker blev så populära att han efter en begäran från de unga kvinnorna tar sig an uppgiften och skriver *Ars* 3

”*Ecce, rogat tenerae, sibi dem praecepta, puellae:* *vos eritis chartae proxima cura meae!* (2.745-46)	Se, de unga kvinnorna ber mig att också bli deras mentor. I följande bok riktar jag in mig på er.

Ars 3 har ett tydligare upplägg och kan i stort delas in i avsnitt om elementära instruktioner; personligt uppträdande, talanger och färdigheter, möjligheter att få kontakt med män (3.101-498) och avancerade instruktioner; att på olika sätt dra nytta av sina män och om erotiken i sängkammaren (3.501-808).

Som ofta i den antika litteraturen är en exakt datering inte alltid möjlig. Så förhåller det sig t ex med Ovidius allra första kärlekselegi *Amores*. Men skalden ger en ledtråd i *Tristia,* (4.10.58) nämligen den att han läste upp sina ungdomsdikter offentligt först när hans skägg ”endast klippts en, kanske två gånger”. Då bör han ha varit omkring 18 år, c. 25 f. Kr.

Av tradition har tillkomsten av *Ars* 1-3, daterats till åren 2 f. Kr-2 e. Kr. Skalden refererar i *Ars* 1 (1.171) till en sjöstrid som ”nyligen” ägt rum, augusti år 2 f. Kr., och då brukar man identifiera den med en rekonstruktion av slaget vid Salamis[5], 480 f. Kr. på en konstgjord sjö vid Tiberns högra strand. 30 stora fartyg och ett antal mindre deltog inklusive 3000 gladiatorer och oräkneliga roddare. Sjöslaget var en del av festligheterna vid dedikationen av Mars Ultors tempel dedicerat till krigsguden. Från denna händelse kan slutsatsen dras att *Ars* 1 och 2 publicerades sent år 2 eller tidigt år 1 f. Kr. Det finns belägg för att *Ars* 3 inte skrevs i omedelbar följd efter *Ars* 2. I *Ars* 3 vers 205-6 hänvisar skalden till verket *Medicamina Faciei. ”*Jag har förut skrivit en bok om sätt att bevara skönheten, liten[6] som bok men mitt besvär, det var stort”.
Vad man inte vet, är om *Medicamina* skrevs före eller efter *Ars* 1 eller *Ars* 2.

I samband med utvisningen förbjöds *Ars* att finnas på de offentliga biblioteken (*Tristia* 1.1.67, 1.1.69, 3.1.79). Skälet var att kejsar Augustus ansåg att Ovidius genom sin lärodikt underminerade det romerska äktenskapet och bidrog till moralupplösning. En anklagelse som skalden vid upprepade tillfällen förnekar. Redan i *Ars* 1 framhåller han att dikten inte var avsedd för gifta kvinnor (1.31-4.) Hans kvinnliga målgrupp var ogifta unga kvinnor, *puellae* och *meretrices,* ofta libertiner, frigivna slavinnor (*Tristia* 2.305). Ovidius kände vid tillkomsten av *Ars* väl till kejsar Augustus lag *lex Iulia de audulteriis*, från år 18 f. Kr. Straffet för en otrogen gift kvinna, *matrona*, kunde vara utvisning eller t.o.m döden.

En dominans av kataloger gör att både omfattningen av och texten i sig kan upplevas som tung jämförd texterna med i *Amores* och *Heroides*.

Den mest framträdande katalogen i *Ars 3* behandlar frisyrer (135-54).
Andra katalogtexter är listor av färgnyanser för kläder och sexpositioner (771-88). Vidare finns kataloger över poeter (329-48), tärningsspel (353-68), utsikter kring Rom (381-96), strategier för hemlig kommunikation (619-58), över grekiska hjältinnor (7-28) och otrogna män (29-42).

Kataloger förekommer på liknande sätt även i de första två böckerna men är generellt mer resonerande än sina motsvarigheter i *Ars* 3, som till exempel listan över platser och händelser där *puellae* rör sig (193-208).

Ovidius myter i Ars

Mytologiska berättelser är ett standardinslag i didaktisk poesi men förekommer i både elegisk och didaktisk tradition. Erotisk elegi är nära förbunden med myter, ofta i sammandrag och har en allmän framtoning. Ledmotivet i myterna som förekommer i *Ars* är av moraliserande, varnande eller uppmuntrande karaktär. I ett exempel från *Ars* 3 berättar *praeceptor,* läraren, historien om Procris. Han begränsar myten till en enskild episod som är relevant för hans syfte, en varning för kvinnans lättrogenhet vilket innebär att han ändrar slutet i den elegiska versionen från *Metamorfoserna.* I båda versionerna blir Procris dödad av Cephalus, sin man, men av olika skäl.

---

[5] 480 f. Kr. utkämpades ett sjöslag i Egeiska havet mellan greker och perser i de trånga sunden mellan ön Salamis och fastlandet. Grekerna vann en avgörande seger under befäl av atenaren Themistokles mot perserkungen Xerxes I. Källa: NE, band 16, s. 203

[6] Hur ”liten” den var är okänt. Endast 100 verser finns bevarade

Myter som förekommer i *Ars*:

Sabinskornas bortrövande 1.101-34 (33)
Pasiphae 1.283-342 (59)
Bacchus och Ariadne 1.525-68 (43)
Deidamia och Akilles 1.681-706 (25)
Daedalus och Ikarus 2.21-98 (77)
Kalypso och Odysseus 2.123-44 (21)
Mars och Venus 2.561-94 (33)
Kirke och Odysseus 3.263-90 (27)
Phyllis 3.591-608 (17)
Procris 3.685-746 (61)

I *Ars* 2 finns tre utförliga berättelser samt Lucretius myt om upphovet till civilisationen[7] 2.467-92.

Ovidius och didaktisk epik

Som didaktisk epik är *Ars* en sällsynthet i den litterära antikens landskap. Karaktäristiskt för didaktisk epik är att författaren vänder sig explicit till en mottagare och att det är en seriös litterär form. Huvudsyftet är att undervisa. Texten är ofta ganska teknisk och detaljerad, blandad med berättelser med mytologiska temata. Den didaktiska poesins meter är hexameter. Traditionellt innehåller en bok omkring 800 rader.[8]
Ovan nämnda kriterier stämmer väl överens med Ovidius epik i *Ars*. Samtliga tre böcker har omkring 800 verser vardera och det finns en berättare som undervisar. Dock finns en påtaglig skillnad, den icke episka metern och dess karaktäristiska lekfulla ton. Ovidius är den första skalden som experimenterar och utvecklar elegisk meter i didaktiska texter som började med *Medicamina* och avslutades med *Remedia*.

I *Ars* 3 framställs Ovidius, efter Gibsons[9] modell, som *praeceptor,* lärare åt sina elever, en feminin läsekrets. Benämningen används även i Ars 1 och 2 för den manliga läsekretsen. Gibson vill härigenom skilja på Ovidius läraren och Ovidius författaren. Ovidius träder också in i en roll som *lena*, kopplerska, en roll som vanligtvis sköts av en kvinna. Likaså finns inslag av *erotodidaktik* (undervisning i kärlek). De unga flickorna benämns generellt som *puellae.*

Bacchus

Dionysos introducerades i romersk mytologi under namnet Bacchu*s* ca 200 år f. Kr och var från början en fruktbarhetsgud senare identifierad som vinets gud. Bacchuskulten kom från det grekiska Syditalien och anlände till Rom före år 200 f.Kr.
År 186 f. Kr. utfärdade den romerska senaten åtskilliga lagar mot de orgiastiska riterna av den importerade mysteriekulten. Det är troligt att åtskilliga tusen människor avrättades innan den officiella kulten av

---

[7] Lucretius, romersk poet och filosof (99 f. Kr.- c. 55 f. Kr.), myten om upphovet till civilisationen ur *De Rerum Natura*

[8] Gibson, s 7-8

[9] Gibson, s 7

vinguden Bacchus slog rot i Romarriket[10]. Bacchus kom då i stället att dyrkas under andra former bland annat i Bacchus mysterier. Det slutade med att han blev mycket populär i hela Romarriket. Ursprungligen uppfördes tragedier vid gudens fester varför han även kom att inspirera skalderna.

Bacchus attribut, som vingud, var en krans av vinblad och vindruvor som krönte hans huvud och en stav, tyrsus, som var omlindad med löv från vinrankor och hade en pinjekotte i ena spetsen, vilket också gjorde den till en fallossymbol. I konsten avbildas han oftast som en ung man med en krans av vinlöv på huvudet och ett vinglas i handen.

Som skaldernas gud bar Bacchus en krans av murgrönans blad. Bacchus födelsedag, 17 mars, firades högtidligt. Skaldernas skrå prisade i dikter hans makt och de njöt av hans vin och bar symboliskt en murgrönekrans kring sina huvuden (*Tristia* 5.3.1-4). Den murgrönsklädda tyrsen var också en symbol för inspiration och skaparkraft.

Romarnas tumultartade fester till Bacchus ära kallades bacchanalia. Menader och backanter var kvinnliga tillbedjare till Bacchus och ingick i hans följe. Under kulten dansade de i samklang med naturkrafterna. Festerna inkluderade djuroffer och sexorgier.

Ars 1 (1-772)

Innehåll

Samtliga 37 relevanta ord redovisas nedan i synopsis. *Bacchus*, *vinum, merum* och *bibere* bildar tillsammans den största gruppen och merparten av orden finns i de båda textavsnitten som utspelas på *convivium,* dvs kalas, där vinet spelar en stor roll i sällskapsliv och umgänge. *Deus,* vinguden uppträder i olika roller i myten om Ariadne.
Praeceptor, läraren, talar både för och emot vindrickandets effekter. Genom att dricka vin görs sinnet mottagligt för kärlek! Vinet inger mod, tänder kärlekens glöd, sorgerna flyr men han varnar också för att vinet hämmar uppmärksamheten, att huvudet omtöcknas av för mycket vin och att vinet vållar tvister.

Synopsis
Författarjaget, Naso, inleder prologen med en paradox: ”Skicklighet i kärlekskonst kan förenas med lärande och Venus har gjort mig till mentor åt ungdomlig Amor.”

1-2, 7

Si quis in hoc artem populo non novit amandi,	Om någon romare ännu ej lärt sig konsten att älska
hoc legat et lecto carmine doctus amet.	läs då min bok och bedriv leken med raffinemang!
Me Venus artificem tenero praefecit Amori.	Mig har Venus gjort till mentor åt ungdomlig Amor.

Ovidius säger sig äga unika kvalifikationer och har fått förtroendet att undervisa Venus son Cupido i kärlekskonst. Han framhåller i poemet att han bygger på personlig erfarenhet och varken inspirerats av muser, talat med Apollo eller med Homeros ande. Nej, det är hans erfarenhet som inspirerar honom.

[10] NE, band 5, s 5, 1991

29

Usus opus movet hoc. Vati parete perito.	Erfarenhet inspirerar mig. Följ fackmannen - skalden.

Poemet vänder sig inte till Roms respektabla och gifta kvinnor, *matronae*, och skalden varnar dem för att läsa hans bok och hörsamma hans kärleksråd.

31-34

Este procul, vitae tenues,[11] *insigne pudoris*	Håll er borta från mig, tunna hårband, ni tecken på kyskhet,
quaeque tegis medios instita longa pedes	du också, långa bård, som gör att fötterna döljs!
Nos Venerem tutam concessaque furta canemus,	Endast ofarlig kärlek och tillåtna hemliga träffar
inque meo nullum carmine crimen erit.	gäller min dikt; det lärs ej ut något straffbart i den.

År 18 f. Kr. kriminaliserades otrohet genom kejsar Augustus bröllopskod, *Lex Iulia de Adulteriis Coercendis.*[12] Lagen gav äktenskaplig otrohet en publik och offentlig straffbarhet för gifta kvinnor, även änkor och frånskilda, med landsförvisning, konfiskering av egendomar och i vissa fall även döden som straff. Ovidius som kände till *lex Julia* befann sig i en knepig situation. Det gällde att formulera texten så väl som möjligt och han lade mycket energi på budskapet i ovan nämnda fyra rader - att respektabla gifta kvinnor, *matronae*, inte ska läsa *Ars*. I *Tristia* beklagar han sig ”Jag beskylls att med skamlös diktning ha fräckt lärt folk att begå äktenskapsbrott” (*Tristia* 2.211-12).

Att *Ars* skrevs ”blott för kurtisanerna skull” - *Et procul a scripta solis meretricibus Arte*” upprepar Ovidius på nytt i *Tristia* (*Tristia* 2.305).
Det är uppenbart att *Lex Julia* satt avtryck i samtidens kärlekspoem. I både Tibullus (*Elegiae* 1.6.67-8) och Propertius *(Elegiae* 4.2.3) förmodas föremålet för deras kärlek ha varit en *meretrix*, prostituerad.

(41-88) Poemet riktar sig till den friborne unge mannen. Först ska han hitta en flicka, sådana kommer inte från gudarna - hon måste sökas upp, vilket i sin tur innebär att mannen måste känna till de platser där kvinnor samlas. Och det moderna Rom[13] erbjuder åtskilliga sådana platser: Pompeius Teater som med sina skuggiga partier blev en plats för rekreation för Roms eleganta kvinnor likaså Octavias portik, uppförd till minnet av sonen Marcellus[14] och den närbelägna Marcellusteatern. Avstå inte från ett besök i kejsarinnan Livias galleri med berömda målningar på murytorna. Den mest magnifika platsen var kejsar Augustus tempel, Apollotemplet på Palatinen, som omgavs av portiker mellan kolonnerna där statyer av Danaiderna[15] stod uppställda. ”*Et fora conveniunt - quis credere possit - Amori*” Forum - vem kunde tro det? - är också lämpat för kärlek. Venus marmortempel där statyn av den appiska nymfen, även kallad Appias, sprutar vatten, nämns också som en mötesplats för Amor.

---

[11] Vitae tenuis et instita longa: gifta kvinnor bar hårband av fingerbredd, bundna i en hårknut, och fotsid stola, som täckte fötterna. Endast tårna fick synas. Köhler, *Ars,* s 176

[12] Gibson, s 27

[13] Kejsar Augustus byggde nytt och renoverade. Många byggnader kläddes med marmor

[14] Marcellus, kejsar Augustus måg och adoptivson, som dött i unga år

[15] Grekisk mytologi: kung Danaos 50 döttrar

(89-98) Den bästa jaktmarken är teaterns domäner dit kvinnor kommer i stor elegans, inte bara för att se utan även för att själv synas *Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae* (99). Där kan en partner hittas, någon för en gång blott, någon att hålla kvar (kiasm). Platsen är riskfylld för den flicka som vill ha oskulden kvar och Ovidius berättar myten om *Sabinskornas erövrande* (100-134).

(135-176) ”Hästkapplöpningen på Cirkus Maximus”, fortsätter Ovidius, ”är en plats synnerligen väl lämpad att göra närmanden när det är fullsatt med folk.” Och hur många unga män och kvinnor blev inte förälskade vid en låtsad sjöstrid som Caesar lät arrangera? Sjödrabbningen skulle ge romarna en illusion om slaget vid Salamis år 480 f. Kr.

(177-228) I följande verser berättar Ovidius hur Caesar (Augustus) rustar till krig för att öka sitt välde med vad som ännu fattas; yttersta Östern. Till fältherre utser Augustus sin adoptivson Gaius Caesar som endast var 21 år när han skulle leda slaget mot partherna[16]. Svårt nog för erfarna män. Men oroas inte! Mogna för stordåd blir fort alla i Caesars familj och gudalika naturer de utvecklas snabbt, *ingenium caeleste suis velocius annis surgit* (185).

Först nu, efter 189 verser, uppenbarar sig det första relevanta ordet i *Ars*. **Bacchus**, vinguden, tänkte man sig som evigt ung; han hade utsträckt sitt och därmed vinets välde ända till världens ände, Indien. Tecknet på hans makt var den vinlövs- eller murgrönsprydda tyrsusstaven eller tyrsen.

Unga män och kvinnor har samlats för att se en militär triumfmarsch. Här har *praeceptor* inspirerats av Propertius som beskriver scenariet med liknande ord (*Elegiae* 3.4.11-18). En segerrik fältherre beviljades normalt redan under republikansk tid att fira triumf, dvs att i festlig procession tåga genom Rom till Juppiters tempel på Capitolium för att tacka för segern. I tåget medfördes bland annat bilder av folk, städer, flod- och bergsgudar i besegrade länder.

Kalaset kan börja. Vi har nu kommit fram till favoritstället för möten inom kärlekspoesin, ett *convivium*. Ett lämpligt ställe för vindrickande och umgänge. Två gånger, i *Ars* 1 får vi ta del av händelserna. Vid detta första tillfälle förekommer 9 relevanta ord med övervikt av *Vinum* och *merum* som tycks användas synonymt. *Praeceptor* avstår vid detta tillfälle från att ge några råd till den unge mannen om hur han ska uppföra sig gentemot flickan. Den utvalda flickan är en ny bekantskap och p*raeceptor* är mer angelägen om att peka på faran av att ha gjort ett förhastat val.

229-30

*Dant etiam positis aditum **convivia mensis**:*	Fester med dukade bord gör också ett närmande möjligt,
*Est aliquid praeter **vina**, quod inde petas.*	mer att hämta för dig bjuds än att blott dricka vin.

Följande verser har orsakat stora problem för en del kommentatorer[17]:

231-2

[16] Köhler, *Ars*, ss 178, 198

[17] Hollis, s 83

Saepe illic positi teneris adducta lacertis	Rosig Amor grep ofta med späda armar om Bacchus horn,
*Purpureus **Bacchi** cornua pressit Amor.*	när han låg där till bords, och sökte hålla dem fast.

Någon forskare föreslår som ett rimligt antagande att raderna kan härstamma från en målning som visar hur Amor och Bacchus brottas med varandra. En kamp mellan de båda gudarna är känd i sammanhanget ”att dränka sina sorger”.[18] Att Bacchus har horn är en kvarleva från den antika Dionysoskulten i Grekland, en symbol för styrka.

De efterföljande verserna förmodas vara Ovidius egen retoriska utläggning. Amor har vunnit över Bacchus i brottningen. Cupidos vingar har stänkts med vin och han kan inte flyga iväg. Och om den unge mannen träffas av ett vinstänk i hjärtat då är han fast, har blivit förälskad. Vinet ger honom mod och han blir upplagd för kärlek och sorgerna flyr.

233-8

***Vina**que cum bibulas sparsere Cupidinis alas,*	När Cupidos vingar stänkts ned och fuktats av vinet
Permanet et capto stat gravis ille loco.	står han där nedtyngd kvar på samma plats som förut.
Ille quidem pennas velociter excutit udas:	Klart är att guden snabbt skakar vinet ur vingarna - men
sed *tamen et spargi pectus amore nocet.*	stänken träffar ditt bröst, då är det färdigt för dig.
***Vina** parant animos faciuntque caloribus aptos*:	Vinet ger dig mod och gör dig upplagd för kärlek
cura *fugit multo diluiturque **mero**[19].*	sorgerna flyr, plånas ut helt av en myckenhet av vin.

Så *praeceptor* manar den unge mannen till försiktighet. Han bör också vara på sin vakt när det gäller ett avgörande av kvinnans skönhet. Skönhet bör undersökas i dagsljus och inte i svagt lampljus.

241-6

Tunc aperit mentes aevo rarissima nostro	Uppriktighet, mycket sällsynt i vår tid, lyckas att öppna
*Simplicitas, artes excutiente **deo**.*	hjärtana: list, hyckleri driver ju vinguden ut.
Illic saepe animos iuvenum rapuere puellae,	Flickor har ofta vid fester förhäxat unga mäns sinnen;
*Et Venus in **vinis** ignis in igne fuit.*	glöden som vinet tänt, till den kom kärlekens glöd.
Hic tu fallaci nimium ne crede lucernae:	Lita blott ej för mycket på opålitliga lampor,
*Iudicio formae noxque **merumque** nocent.*	döm ej om skönhet, när du hämmas av mörker och vin.

Praeceptor fortsätter sin undervisning och ger i det följande råd om vad mer den unge mannen bör tänka på i sitt sökande efter en lämplig flicka. Först och främst måste han lita på att alla kvinnor kan fångas och att en kvinna knappast kan motstå en man som smickrar och lockar.

283-342: I dessa verser har Ovidius samlat ett antal morbida myter och beskriver onaturliga och monstruösa passioner. Men inte ett ord om vin eller gudar.

Myterna i Ars är oftast kort beskrivna men myten om Pasifaë berättas utförligt (289-322). Pasifaë är hustru till kung Minos på Kreta. Kung Minos vägrade att offra en tjur till havsguden Poseidon som bestraffade honom genom låta Pasifaë förälska sig i tjuren. Ovidius framställer myten som en grov fars och med svart humor som t ex när Pasifaë;

---

[18] Hollis, s 84

[19] Diluiturque mero = oxymoron

311-13

In nemus et saltus thalamo regina relicto	Ur sitt gemak flyr furstinnan till lundar och hagar
*fertur, ut **Aonio** concita **Baccha deo.***	liksom en vild menad, hetsad av Bacchus, sin gud.

för att möta sin älskade tjur, som blir far till Minotaurus.

Innan den unge mannen tar nästa steg i sin uppaktning uppmanas han att lära känna flickans slavinna som kan bli en nyttig bundsförvant i sin egenskap av sin matmors förtrogna (351-98).
Undvik den skönas födelsedag, en fruktad olycksdag då man tvingas ge en present. ”Hålla sig borta är lönlöst; hon pungslår dig ändå för kvinnor vet hur förälskade män plockas på allt vad de har” (417-20).

Och i de följande verserna ger *praeceptor* tips på hur flickan kan sko sig på sin älskare:

Nu gör Ovidius en tvär vändning; till synes utan någon koppling till innehållet i föregående verser.

525-26

*Ecce, suum vatem **Liber** vocat; hic quoque amantis*	Nu kallar Bacchus till sig sin skald: guden bistår ju
adiuvat, et flammae, qua calet ipse, favet.	älskande, gillar den glöd som hettar upp honom själv.

Så följer myten hur Ariadne som blir övergiven av Theseus på ön Naxos, räddas av Bacchus. I denna livliga och korta passage är det guden Bacchus som har huvudrollen. Inte mindre än fem gånger kallas han *deus* och en gång som guden *Bacchus*.

Det finns en mosaik i Pompeij som föreställer den druckne Silenus så som Ovidius beskriver myten i verserna nedan. En forskare har väckt frågan om konstnären som gjort mosaiken kan ha inspirerats av Ovidius. Det är möjligt, men båda versionerna, mosaiken och myten, kan härröra från den hellenistiska poesin eller konsten.[20]

541-4, -49, -55-6, 62-4

Ecce Mimallonides[21] sparsis in terga capillis:	Se! Menader med hår som hänger fritt nedåt ryggen,
*ecce leves satyri, praevia turba **dei**:*	se på satyrer, sin guds lössläppta förtrupp; se där,
ebrius ecce senex: pando Silenus asello	gamle druckne Silenus, som knappt orkar sitta på åsnans
vix sedet et pressas continet arte iubas.	krokiga rygg, håller fast allt vad han kan i dess man.
*Iam **deus** in curru, quem summum texerat **uvis***	Nu kom Bacchus själv i en vagn, täckt med klasar av druvor.
*Cui **deus** ”en, adsum tibi cura fidelior” inquit.*	”Se här är jag”, sade guden till henne, ”mer trogen mot dig
*”Pone metum: **Bacchi**, Cnosias*, uxor eris.*	än Theseus; var inte rädd; Bacchus skall ta dig till brud.
*In facili set omnia posse **deo**”.*	Lätt kan en gud allt han vill.
Pars”Hymenae” canunt, pars clamant”Euhion, euhoe!”	Somliga sjöng om Hymen, en del skrek ”hell dig! till Bacchus.
*Sic coeunt sacro nupta **deus**que toro.*	När Ariadne blev hans på deras heliga bädd.

**Kretensiska, dvs Ariadne*

---

[20] Hollis, s 123

[21] Makedonsk term för backanter

I ett tidigare avsnitt, verserna 229-30 nämner *praeceptor convivium* som en möjlig plats att träffa en flicka men att detta inte bör ske för tidigt i bekantskapen. Men nu är det rätta tillfället inne och den unge mannen befinner sig återigen på ett *convivium*. Han har nu hittat sin idealflicka och hon tar plats på samma soffa. Bacchus gåvor har satts fram på bordet. Nu verkar vinet flöda och festen är i full gång. Nu gäller det att inte tappa kontrollen på huvud och fötter.

565-568

Ergo ubi contigerint positi tibi munera ***Bacchi,***	När du alltså fått framsatt på bordet vingudens gåvor
Atque erit in socii femina parte tori,	och en kvinna tar plats på samma soffa som du
Nycteliumque *patrem nocturnaque sacra precare,*	be strax till Bacchus, nattens gud, att ej hans demoner
ne *iubeant capiti* ***vina*** *nocere tuo.*	låter ditt huvud då omtöcknas kraftigt av vin.

Råden som följer, som att skriva meddelande i utspillt vin på bordet har Ovidius hämtat från sitt eget poem, *Amores* 1.4.20, där han instruerar flickan i hur hon ska uppföra sig, i synnerhet hur hon ska utmanövrera sin *vir*, den medföljande karlen. Vir, här i betydelsen ”man” som bor tillsammans med en libertina/meretrix (en form av samboförhållande). Ovidius skriver bevisligen för *meretrices (Tristia* 2.31-4, 435).

569-71, -75-6, 79-80

Hic tibi multa licet sermone latentia tecto	Här kan du säga mycket i smyg och antyda saker
dicere, quae dici sentiat illa sibi:	hon utan tvekan förstår att det är henne de rör,
Blanditiasque leves tenui perscribere ***vino****,*	rita små älskvärda smickrande ord i en vinskvätt på bordet
ut dominam in mensa se legat illa tuam:	så att hon kan läsa att hon är den ditt hjärta begär.
Fac primus rapias illius tacta labellis	Låt ingen före dig gripa bägaren som hennes läppar
Pocula*, quaque* ***bibit*** *parte puella,* ***bibas****:*	rört vid och drick sedan på det ställe där flickan nyss drack[22]
Sint etiam tua vota, viro placuisse puellae:	Sök även charma den karl hon håller ihop med; om du får honom till vän,
Utilior vobis factus amicus erit.	blir nog han till större nytta för er.

Lotten fick ofta avgöra vem som skulle leda dryckeslaget en så kallad *rex bibendus,* dryckeskonung, den som bestämde mängden vatten som vinet skulle blandas ut med, skålarnas antal och på vilket sätt man skulle underhålla varandra. Som ett tecken på sin roll brukade han bära en speciell krans.

581-2

Huic, si sorte ***bibes****, sortem concede priorem:*	Faller vid dryckeslag lotten på dig, låt då honom gå före,
Huic detur capiti missa corona tuo.	avstå från den krans som skulle ha burits av dig.

Att ligga till bords många timmar var säkert inte helt lätt när det gällde att vara måttlig med vin. *Praeceptor* manar till försiktighet och berättar den sedeslärande historien om centaurern Eurytion som vid en tessalisk furstes bröllop i fyllan och villan förgrep sig på bruden vilket blev hans död.

589-594

Certa tibi a nobis dabitur mensura ***bibendi****:*	Hör här en säker gräns för din vinkonsumtion vid kalasen:
Officium praestent mensque pedesque suum.	fötter såväl som förstånd måste fungera ännu.
Iurgia praecipue ***vino*** *stimulata caveto,*	Akta dig speciellt för tvister som vinet har vållat,
Et nimium faciles ad fera bella manus.	bli ej för lätt av din hand lockad till slagsmål och bråk.

[22] Seden var att en gemensam bägare med vin gick laget runt

*Occidit Eurytion stulte data **vina bibendo**;*	Det blev Erytions död att han dumt nog drack allt som framsatts.
*Aptior est dulci mensa **merum**que ioco*.	Bättre till mat och dryck gör sig ett välkommet skämt.

”Vad du nu gör eller säger, som går för långt i sin fräckhet, *credatur nimium causa fuisse **merum*** (599-600) tros orsaken ha varit alltför mycket vin.”

Post festum:

603-604

*At cum discedet mensa **conviva** remota,*	Men sedan när festen är slut och gästerna börjar gå hemåt,
ipsa tibi accessus turba locumque dabit.	möjliggör just deras mängd nära kontakt med din dam.

Smyg in i vimlet, manar *praeceptor*, nu ska den tillbeddas hjärta snärjas med smicker och hennes skönhet prisas. Den unge mannen kan avge vilka löften han vill, tillägga eder från någon guddom eftersom det är väl etablerat att älskares eder inte är straffbara även om de är falska (631-63). Utsagan har Ovidius hämtat från myten om Zeus affär med kungadottern Io. Han svor falskt inför Hera, makan, att han inte hade någon affär med flickan och bestämde att den odödliga kärleken inte skulle straffas.

637-638

Expedit esse deos. Et, ut expedit, esse putemus.	Det är en fördel om gudar finns; låt oss tro att de finns då,
*Dentur in antiques tura **merum**que focos.*	låt gamla altare få rökelse offrad och vin.

Raderna ovan är utryckta ur något större sammanhang. Uttrycket *expedit esse deos* kan förmodligen spåras till en anekdot berättad av Diogenes, som, när han på en fråga om gudarna fanns, svarade att han inte visste men att det skulle vara väldigt bekvämt om de fanns.[23] Väl medveten om att legenden om Achilles och Deidamia är välkänd, *fabula nota quidem,* vill Ovidius ändå berätta om hur en skyriska föll för en tessaliers charm. Sensmoralen i berättelsen är att - en man alltid ska ta initiativet till en bekantskap och inte vänta på att bli tillfrågad, *vir prior accedat*. Om en kvinna tog första steget betraktades detta vara höjden av skam.

Ars 1 slutar med en konklusion där Ovidius framhåller att kvinnors kynnen skiftar, det finns tusentals sådana och de kan vinnas på tusentals sätt. Samma metod är således ej lämplig för alla kvinnor…

757-58, 771-2

*Nec tellus eadem parit omnia: **vitibus** illa*	Ett slag jord producerar ej allt: en är bra för oliver,
convenit, haec oleis; hic bene farra virent.	en annan för vin, en åker passar för spält.
Pars superat coepti, pars est exhausta laboris.	En del återstår av mitt arbete, en del är färdig.
Hic teneat nostras ancora iacta rates.	Jag kastar ankar här, unnar mitt fartyg en rast.

[23] Hollis, s 133

Sammanfattning

Vi kan notera att antalet relevanta ord i *Ars* 1 inte enbart påträffas i stort antal, 37 av 62 i hela *Ars* 1 utan att de vid tre tillfällen också har varit koncentrerade till relevanta textavsnitt. Vid två tillfällen har Ovidius förlagt handlingen till ett *convivium* (1.229-253, 1-565-603). Och var fanns någon mer naturlig plats att knyta kontakter än just på ett *convivium?* Ovidius låter oss förstå att vinet flödade, att Bacchus gåvor var generösa. Det tredje tillfället, med en mindre samling relevanta ord, är i myten om Bacchus och Ariadne. Här är det satyrerna, druckna och galna och guden Bacchus som gud övertagit scenen men det finns inget skrivet specifikt om vin. Ovidius inleder sitt poem med att uppmana de romare som behöver vägledning i kärlekskonst, att läsa hans bok. Så följer förslag på lämpliga mötesplatser och kulturella evenemang, festmiddagar, diverse råd om kroppshygien och klädsel och allt vad den unge mannen bör känna till för att vinna den rätta kvinnan.

Ars 2 (1-745)

Innehåll

Som framgår i ovan sammanfattning av *Ars* 1 var antalet relevanta ord 37 av 62 dvs drygt hälften. I *Ars* 2 finns endast 10 relevanta ord fördelade på 745 verser. Således mycket glest och långa textavsnitt utan att det förekommer några som helst relevanta ord. Det första ordet påträffas först 267 verser in i bokens handling. *Deus* som vingud och Apollos råd till Ovidius är de enda två ställen där *bibere* relaterar till *vinum*. *Merum* har här betydelsen mångårigt vin, *uva* förekommer i form av en gåva och som must.

Synopsis

Ovidius är exalterad över att hans råd till de unga männen i *Ars* 1 varit de rätta och inleder poemet med en uppmaning att bringa en hyllning till guden Apollo:

Dicite "io Paean[24]*! et "io" bis dicite "Paean!"*	Ropa nu "Hell Apollo!" och ännu en gång: "Hell Apollo!"
Decidit in casses praeda petita meos.	Bytet jag hoppades på det har jag fått i mitt nät.

Ovidius lovordar sig själv och sin dikt. Den unge mannen har lyckats med konsten att fånga en flicka. Men en varning till sina alumner är på plats: "Svårt är att vinna en sak, lika svårt att ta hand om det vunna, låt inte hybris styra förnuftet".

Med myten om Ikaros vill Ovidius ge ett avskräckande exempel på övermod - att inte ta den nyfunna flickan för given. Ovidius berättar hela myten om hur Ikaros, trots faderns varningar, djärv och tanklös flyger allt högre mot solen. Vingkonstruktionen, av fjädrar som fästs i vax, smälter och han störtar ner i havet (15-99).

Nu börjar *praeceptor* en lång redogörelse, en lektion i det som idag kallas för social kompetens, blandad med exempel från myter.

Goda råd som den unge mannen uppmanas att ta till sig: han ska vara älskvärd, vara medveten om att ungdom och skönhet är förgängliga. Han ska öva upp lärdomsgrenar som anstår friborna, lära de två språken,

[24] Paean (grek.) ursprl. namn på en forngrekisk gudom. Senare binamn för Apollo, den helande, räddaren

latin och grekiska så grundligt det går. Att visa finkänslighet och hänsyn går hem hos flickorna. Om flickan visar sig kylig - håll ut! Även den mest kallsinniga ger upp till slut inför tillbedjans nit. Trilskas din dam - ge efter! Skratta när hon skrattar, gråt när hon gråter. Låt henne vinna i tärningsspel. Värm den tillbeddas hand vid ditt bröst - även om du skakar av köld. Vill hon mötas någonstans - hasta dit. Kärleken liknas vid livet i fält - inget för veklingar! Skäms ej att söka bli populär bland flickans slavinnor, se till att charma tjänstefolket, främst då portvakten och den som håller vakt framför sovrummets dörr. Ge inte den tillbedda dyra gåvor, små duger bra om de väljs klokt och med smak. Om åkern lämnar god skörd och grenarna tyngs ner av frukten, sänd då en slav med en korg lantliga alster som skänk (106-264).

265-7, 274-5, -7

Rure suburbano poteris tibi dicere missa,	Du kan ju påstå du fått dem från godset utanför staden,
illa vel in Sacra sint licet empta Via.	även om de hade köpts på *Sacra Via* nånstans
*Adferat aut **uvas**…*	Slaven kan medföra druvor…

Praeceptor funderar över om han ska råda den unge mannen att sända smäktande poem till sin flicka;

Ei mihi, non multum carmen honoris habet.	Ack, vilket lågt värde har dikter idag!
Carmina laudantur, sed munera magna petuntur	Visst, hon kan prisa din vers men vill hellre ha dyra presenter;
dummodo sit dives, barbarus ipse placet.	även en obildad knöl duger om blott han är rik.

Härnäst följer diverse råd och tips om hur den unge mannen bäst kan favorisera den unga flickan och vilka komplimanger som gör bäst verkan. Imperativerna haglar. Beröm hennes tyriska klädnad, likaså om hon bär en koisk[25] dräkt eller ett ylleplagg. Beröm hennes håruppsättning och beundra hennes dans och sång (295-8).

315-16

Saepe sub autumnum, cum formosissimus annus,	Ofta framemot hösten, när året är som vackrast och
*plenaque purpureo subrubet **uva mero***	varje druva får djupare färg, fylld av purpurröd must,

då kan växlingar i väderleken leda till att flickan blir sjuk och får ligga till sängs. Visa henne då omsorg och kärlek.

Låt flickan längta efter dig ibland men ej för länge för då svalnar känslan. Och om en kvinna hittar sin karl i säng med en annan då blir hon kränkt och hon visar ett glödande hat (345 ff).

379-380

In ferrum flammasque ruit, positoque decore	Hon griper tag i ett svärd, i en fackla och utan blygsel
*fertur, ut **Aonii**[26] cornibus icta **dei.***	rusar hon fram som om hon hetsats av vingudens horn.

I verserna 415-18 redogörs för olika afrodisiakum.

---

[25] Genomskinligt siden från Kos

[26] Aonius (grek.) metonymi för backant

För att väcka sinnligt begär hänvisas män till att äta den skadliga örten satureia[27] men Ovidius menar att det är att ta gift. Samma gäller för frön från brännässlor, rikligt med peppar och riven gul bertramrot som blandas med mångårigt vin.

417-18

Aut piper urticae mordacis semine miscent,	Eller de blandar frön från brännässlor rikligt med peppar
tritaque in annoso flava pyrethra ***mero****.*	riven gul bertramrot[28] som blandas med mångårigt vin.

Däremot rekommenderas att äta vitlök och trädgårdsört[29], ägg och honung från Hymettos samt nötter från pinjernas taggiga barr.

De följande 75 verserna ger en livlig skildring om hur den unge mannen väcker flickans svartsjuka genom att bekänna sina felsteg och att bli förlåten ”*ubi peccaris, restituendus eris*” (490).

I samma ögonblick som Ovidius skrev föregående verser märkte han plötsligt Apollo, som med tummen slog an strängar på lyran av guld. Lagern höll han i handen, kring gudens lockar satt även kvistar av lager; han kom till Ovidius som skaldernas gud och han sade:

497-500, 503-8

Is mihi ”lascivi” dixit ”praeceptor Amoris,	”Du som ger råd om lättsinnig kärlek,
duc, age, discipulos ad mea templa tuos	led dina lärjungar nu upp till mitt tempel, du skald.
est ubi diversum fama celebrata per orbem	Där finns en inskrift, mycket känd över hela vår värld;
littera, cognosci quae sibi quemque iubet.	den uppmanar var och en att lära känna sig själv.*”*
Cui faciem natura dedit, spectetur ab illa:	”Är av naturen ditt ansikte skönt - låt folk då få se det;
Cui color est, umero saepe patente cubet:	har din hud vacker färg - ligg då med axeln helt bar.
qui sermone placet, taciturna silentia vitet:	Är du populär som talare - undvik att tiga;
qui canit arte, canat; qui ***bibit*** *arte,* ***bibat****.*	sjunger du skickligt så sjung, dricker du skickligt så drick!
Sed neque declament medio sermone diserti,	men under samspråk bör ej en vältalig man bli retorisk
nec sua non sanus scripta poeta legat!”	eller en tokig poet högt läsa upp vad han skrev”

Så löd Apollos råd till skalden Ovidius.

Som ett exempel på att mannen ska respektera kvinnans frihet och inte lägga ut några snaror för sina rivaler berättar Ovidius myten om hur Vulcanus fick fast Venus och Mars genom list.
Venus, gift med Vulcanus, bedrar honom med Mars. Till en början dolde de klokt var de brukade träffas men Solguden skvallrade för Vulcanus som gillrar en fälla av osynliga snaror runt sin säng. Han låtsas resa till sitt tempel på Lemnos. De båda älskande träffas, nakna fastnar de i hans nät. Venus flyr till Paphos[30] och Mars till Trakien. Men vad Vulcanus åstadkom med sitt knep var blott att det de förr gjort i smyg gör de fritt nu (561-94).

---

[27] Kryddväxten kyndel

[28] Bertramrot, Anacýclus pyréthrum, medicinalväxt. Medelhavsländerna. Innehåller ett harts med mycket skarp smak

[29] Troligtvis örten endiv eller senapskål

[30] En stad på västra delen av Cypern

Praeceptor råder de unga männen att inte skryta med sina nattliga bedrifter, inte skvallra om sina hemliga flickkontakter. Och Ovidius säger själv:

639-40

Nos etiam veros parce profitemur amores,	Jag berättar knappt alls om amourer jag faktiskt har upplevt
tectaque sunt solida mystica furta fide.	hemliga möten jag haft tiger jag självklart om.

”Akta er särskilt att öva kritik mot kvinnornas brister!” (641) Nu inleder *praeceptor* en lång utläggning om framför allt fördelarna som kommer med kvinnans åldrande. De har mycket att lära de unga männen; mogna kvinnor är klokare, talanger som unga flickor saknar i kärlekskonsten brukar visa sig först efter sju lustrers[31] förlopp.

695-96

*Qui properent, nova **musta bibant**. Mihi fundat avitum*	Ungt vin får den dricka som har brått; jag föredrar gammalt
*consulibus priscis condita testa **merum**.*	vin ur ett krus som gömts undan i förfädrens tid.

Råden i *Ars* 2 avslutas med verserna 700-730 som innehåller praktiska råd och sofistikerade fingervisningar i kärlekskonsten. Myrtenkransen som Ovidius ber ska pryda hans hår är Venus attribut.

733-4, 739-46

Finis adest operi. Palmam date, grata iuventus	Verket är slutfört. Skänk mig till tack en palmkvist, du ungdom
sertaque odoratae myrtea ferte comae	pryd med en myrtenkrans mitt parfymerade hår.
Me vatem celebrate, viri, mihi dicite laudes.	Frambär er hyllning till mig som skald, ni män, och beröm mig.
”Naso magister erat”-	*”*Naso har lärt mig det här.”
Ecce, rogant tenerae, sibi dem praecepta, puellae:	Se, de unga kvinnorna ber mig att också bli deras mentor.
vos eritis chartae proxima cura meae!	I följande bok riktar jag in mig på er.

Sammanfattning

Ars 2 är en enda lång vägledning i social kompetens, om utseende och kläder, om kvinnans frihet. Men, det förekommer överhuvudtaget inte något vindrickande i ordets egentliga bemärkelse. I den långa texten finns ett fåtal relevanta ord. Det första ordet påträffas först 267 verser in i bokens handling. Bokens innehåll kan upplevas som tungläst med sina långa listor och kataloger med allsköns råd till den unge mannen i konsten att behålla den flicka han lyckades finna i *Ars* 1. Ovidius låter tre myter ingå i handlingen bland annat myten om Daedalus och Ikarus, den längsta av samtliga myter i *Ars,* där *praeceptor* varnar för övermod. Stora krav ställs på den unge mannen. Han ska vara vacker, han bör förkovra sig i de två språken latin och grekiska. Han ska göra sig populär hos flickans slavinnor. Uttrycka beundran för den tillbeddas klädsel och frisyr. Stå ut med flickans nycker.Visa omsorg när hon blir sjuk. *Praeceptor* uppmuntrar den unge mannen till otrohet, att roa sig, men aldrig skryta med sina erövringar. Respektera flickans frihet och nämn aldrig hennes fel. Boken avslutas med en mängd vägledande praktiska tips i kärlekens konst.

[31] Ett lustrum är fem år

Ars 3 (1-812)

Innehåll

I sista boken i Ovidius triologi har han hörsammat en bön från Roms unga ogifta kvinnor att bli deras mentor. I *Ars* 1, riktad mot de unga männen, fanns inte mindre än 38 relevanta ord men här, i boken med flest verser, riktad mot de unga kvinnorna, finns endast 13 ord. Det mest frekventa ordet, 7 ggr, är *Bacchus* som vingud i olika roller. *Lyaes,* metonymi för vin. Ett fåtal ord kan hänföras till *convivium. Merum* lockar till dans. *Liber, uva* och *vitis* har samtliga ett samband med vin. Det finns också en vintörstig Anakreon, *vinosus.*

Synopsis

I de sista två stroferna i *Ars* 2 (2.745-6) framförs alltså en önskan från *puellae,* de unga kvinnorna i Rom, att Ovidius ska bli deras mentor på samma sätt som han var för de unga männen.

Praeceptor inleder med en deklaration. Han vill beväpna kvinnor på ett effektivt sätt så att striden mellan män och kvinnor blir mera jämlik. Han liknar sina alumner vid soldater som strider i kärlekens tjänst (1-4).

5-6

Non erat armatis aequum concurrere nudas.	Beväpnade män i strid med obeväpnade kvinnor är ojust;
Sic etiam vobis vincere turpe, viri.	en sådan seger för er, män, vore faktiskt en skam.

Praeceptor skriver en katalog över berömda grekiska hjältinnor som av naturen är trofasta (7-28). Därefter följer en katalog över svekfulla män som vill visa att kvinnor är beroende av männens beskydd (29-42).

De flesta didaktiska poem inkluderar gudomlig åkallan eller uppenbarelse. Venus uppdrog åt *praeceptor* att undervisa *puellae* i kärlekskonsten eftersom *necistis amare: defuit arte vobis* (41-42) de saknade skicklighet och inte begrep sig på kärlek. I *Ars* 1 är förhållandet motsatt. Där förnekas gudomlig inspiration till fördel för personlig erfarenhet *me Venus artificem tenero praefecit Amori* ”mig har Venus gjort till mentor åt ungdomlig Amor” (1.7)

43-48

... Sed me Cythere docere	Jag såg själva Venus
iussit, et ante oculos constitit ipsa meos	stå där; hon uppdrog åt mig att lära ut denna konst.
Tum mihi ”quid miserae” dixit ”meruere puellae?	”Vad var det stackars kvinnor förbröt”, så sade gudinnan
Traditur armatis vulgus inerme viris.	då deras värnlösas hop prisges åt väpnade män?
Illos artifices gemini fecere libelli:	Dessa har dina två böcker gjort till mästare redan;
haec quoque pars monitis erudienda tuis.	nu får du också med råd utbilda kvinnornas flock.

(57-82) Ovidius berättelse om Venus uppenbarelse följs av en lång och raffinerad uppmaning från *praeceptor* till sina elever *Dum facit ingenium, petite hinc praecepta, puella* ”hämta hos mig, medan jag är i stämning, er

kunskap kvinnor” och han förbereder sig att utföra gudinnans bön utan fördröjning. *Puellae* uppmanas att ta till vara sin ungdom; utnyttja tiden väl - snart nog kommer ålderdomen.

Praeceptor inleder, som ofta i didaktisk tradition, stycket med verbet *ordior* ”jag talar”. *Cultus*, upplyser han, är en grundförutsättning för skönhet (101ff) och som exempel nämns de okonstlade hjältinnorna från den primitiva forntiden (107ff). Detta leder till ett förhärligande av *cultus* i det samtida Rom. Ovidius ger således substantivet *cultus* en vidare betydelse i *Ars*, att inte bara odla jorden utan också i betydelsen att vårda sina skönhet och sin kropp.

101-2, 113-14

*Ordior a cultu. Cultis bene **Liber** ab **uvis***	Jag börjar tala om kroppsvård. Blir druvor väl skötta så ger de gott vin;
provenit, et culto stat seges alta solo.	på åkern som sköts väl där står grödan sen hög.

”Skönhet är en gudomlig gåva”, säger *praeceptor,* ”men många saknar skönhet, så ansiktet ska vårdas för att bli vackert”. Forntidens kvinnor brydde sig inte mycket om kroppsvård och hade inga män som ville syssla med sådant.

Simplicitas rudis ante fuit. Nunc aurea Roma[32] est,	Flärdlös enkelhet härskade förr, nu glänser vårt Rom av guld,
et domiti magnas possidet orbis opes.	äger skatter i mängd, rikedomar från en hel värld.

Praeceptor nämner ett flertal passager från Vergilius, Tibullus och Propertius som också de i sina poem jämförde antika och moderna städer. Ovidius hyllar det moderna Rom.
”Andra får prisa vår forntid, men jag är glad att jag lever nu och ej förut; vår tid passar min läggning precis”. Med ”andra” avses bland andra ovannämnda författare (121-2).

(135-168) Efter hyllningen till Rom, den gyllene staden, övergår *praeceptor* till kroppslig utsmyckning. Han börjar med hårmode, ett självklart objekt eftersom skönheten i den älskades hår är ett vanligt ämnet i elegin (Tibullus och Propertius). Den didaktiska skalden måste ha god kännedom i ämnet. *Praeceptor* listar åtta olika stilar och ger även några detaljerade råd om praktisk uppsättning.
En vårdad frisyr är viktigt för framgången i att attrahera män. Det finns många olika frisyrer men det är inte frisyrens utformning i sig som flickan bör välja utan en som passar hennes ansiktsform. Avlångt ansikte, runt ansikte? Fråga spegeln till råds! Mittbena, löst hängande hår, åtstramat hår i knut, ja, *praeceptor* är inte i stånd till att räkna upp samtliga hårmod, särskilt som det för varje dag som går uppfinns ett alldeles nytt. *Praeceptor* har avslutat sin lista av hårmodeller men kommer på ännu en; ett försummat hår! En slarvig kamning kan ge ett näpet uttryck som tilltalar många män. Kvinnornas välordnade frisyrer i antikens Grekland hade förkastats som modell av Roms flickor. Men ett rufsigt hår på nödställda hjältinnor tilltalade *puellae* som uppmuntrades att imitera den.

[32]Aurea Roma, den gyllene staden. Ovidius myntade uttrycket först, senare Martialis, romersk poet (38/41-101/104 e.Kr.)

Nu knyter *praeceptor* an till sin text med myten, Ariadne från Knossos. Hon som i denna skepnad, nyvaknad med tunikan hängande lös, okammad, övergavs på Naxos strand av Theseus (1.529-30), ”*croceas irreligata comas*” utan ett band runt om sitt guldgula hår men guden Bacchus tog henne ändå genast till sin maka.

(157-8)

*Talem te **Bacchus** Satyris clamantibus ”euhoe”*	Ariadne som lämnats kvar lyftes, så som hon var, av
sustulit in currus, Cnosi[33] relicta suos.	Bacchus upp i hans vagn; ”hell” skrek satyrerna då.

I övergången till en andra aspekt av *cultus* ställer *praeceptor* sig frågan ”*Quid de veste loquar*?” Vad ska jag säga om kläder? *Praeceptor* kräver ingen dyr garnering, ej heller ylle som getts tyriska purpurns kulör[34]. Då man ser att så många färger har kommit fram till ett lägre pris ”är man väl dum om man bär på sig allt guld man har!” (171-2)

(173-184) *Praeceptor*s fantasifullt och naturalistiskt beskrivna färgkatalog återspeglar troligtvis samtida modefärger, våren år 2 f. Kr. i Rom, men avsikten kan lika väl vara att visa på kulturella attityder och valmöjligheter.

Tidigare dyrbara luxuösa färger som purpur och guld ersätts med färgnyanser som hämtas med inspiration från naturen, en molnfri himmels färg, grå som regn från Sunnan, blågröna vågor, saffransgul, violett som ametist, grön som myrten, rosens ljusrosa nyans, kastanj- och mandelbrunt och från blommor och frukt.

185-8, 193-4

Quot nova terra parit flores, cum vere tepenti	*S*å mycket blommor vår jord bär på nytt när den stelfrusna vintern flytt
***vitis** agit gemmas pigraque fugit hiems*	och vårvärmen fått vinet att knoppas igen
lana tot aut plures sucos bibit. Elige certos:	så många färgämnen, fler kanske, insuger ullen
nam non conveniens omnibus omnis erit.	välj då rätt: var och en passar ej varje kulör.

Anm. *bibit i* ovan vers ingår inte i tabellen över relevanta då ordet i detta sammanhang betyder insuger och inte har någon koppling till vindrickande!

Praeceptor ironiserar över den personliga hygienen hos *puellas:*

193-4

Quam paene admonui, ne trux caper iret in alas,	Närapå hade jag varnat er för att med armhålans svettlukt
neve forent duris aspera crura pilis!	plåga oss män, att ert ben ej får ha borstiga hår!

I *Ars* 1 (1.505-24) gav *praeceptor* de unga männen många råd hur den personliga hygienen skulle skötas men inser att han inte behöver ge några direkta råd till välmedvetna *puellae* och refererar till ett tidigare utgivet arbete om skönhet:[35]

205-7

Est mihi, quo dixi vestrae medicamina formae,	Jag har förut skrivit en bok om sätt att bevara
parvus, sed cura grande, libellus, opus.	skönheten; en liten bok men mitt besvär, det var

[33]Cnosi, en äldre form för stavning av Gnosi: kretensiskan, Ariadne

[34]Tyrisk purpur, från staden Tyrus i Fenicien, utvanns ur purpursnäckan

[35] Medicamina faciei, ansiktsvård

	stort
Hinc quoque praesidium laesae petitote figurae.	Sök råd och hjälp i den om er fägring har fått skavanker

Med ovan rader avslutar Ovidius sina råd till flickan om utseende, kroppsvård, frisyrer och klädernas färger.

(251-8) I de sista råden av *cultus* framkommer i en ny katalog hur *puellae* kan få hjälp att dölja sina fysiska kroppsliga skavanker. *Praeceptor* inleder med att namnge några sköna grekiska hjältinnor, Leda, Semele och Helena, som inte behövde hans råd om konstgjorda skönhetsmedel.

Turba docenda venit, pulchrae turpesque puellae:	Nej, det är hopen kvinnor som kommer, vackra och fula
pluraque sunt semper deteriora bonis.	och jämt vänder sig fler fula än vackra till mig.

(261-310) Så följer råd till de kortväxta, för de smala, för de med magra ben och de med tjocka fingrar. *Puellae* varnas för att visa dåliga tänder när de skrattar, lära sig gråta på ett belevat sätt, röra höfterna rutinerat när de promenerar.

I följande 79 verser beskrivs vikten av besitta musikaliska talanger, att kunna recitera poesi, framföra danser och känna till tärnings- och sällskapsspel.

(311-28). Musikaliska talanger som att kunna hantera lyran eller *citharan* med elegans och likaså att kunna sjunga ansåg *praeceptor* tillhöra en bildad kvinnas egenskaper. Båda nödvändiga färdigheter inom kärlekskonsten eftersom de räknades som ett kärlekens bränsle.

(329-48) En annan förmåga som *praeceptor* hänvisar till är att ha god kännedom om grekisk och latinsk poesi och konsten att kunna recitera kända verk. Detta föranleder *praeceptor* att skapa en katalog om författare och diktverk. Först nämns grekerna Kallimachos[36], från Teos i Mindre Asien, och Filetas[37] från Kos. Båda med hög status och som av romarna betraktades som de största grekiska elegikerna. Deras namn nämns ofta tillsammans, i likhet med Anakreon[38], kärlekens och vinets diktare, och Sapfo[39] och speglar av tradition att Anakreon var förälskad i Sapfo. Här är duon förenad i sin tygellöshet genom orden *vinosus* och *lascivius* - vinfylld och tygellös.

329-31

Sit tibi Callimachi, sit Coi nota poetae,	Du bör känna till verk av Kallimachos och av Filetas,
*sit quoque **vinosi** Teia Musa senis.*	vad Anakreon skrev, åldrig men vintörstig än,
Nota sit et Sappho - quid enim lascivius illa?	likaså Sapfo - ty vem skriver mer erotiskt?

Av samtida poeter föreslår *praeceptor* elegier av Propertius och Tibullus. Eller varför inte recitera något utvalt stycke från hans eget eleganta poem *Amores* eller något av ”breven”, *Epistolae Heroides.*

347-8

---

[36] Kallimachos, grek. Ivrade för kortare diktverk ofta med lärt innehåll (omkr 310-235 f. Kr.)

[37] Filetas, grekisk skald och grammatiker (omkr 330 f. Kr.)

[38] Anakreon, grekisk lyriker. Kärlekens och vinets diktare (omkr 500 f. Kr.)

[39] Sapfo, grekisk vislyriker (omkr 600 f. Kr.)

O ita, Phoebe, velis! Ita vos, pia numina vatum	Foga det så, Apollo, ni makter som skyddade oss skalder
*insignis cornu **Bacche**,[40] novemque deae!*	nio muser och du, hornprydde Bacchus, därtill!

Den hornprydde Bacchus tragedier uppfördes ursprungligen vid gudens fester, varför även han kom att inspirera skalderna och en krans av murgröna, helgad åt honom, blev diktarnas belöning: denna växt hörde även till Apollos och musernas attribut. Ovidius påminner muserna om att återgälda den uppmärksamhet han visat dem som gudomligheter och bevara hans poesi.

Convivium, var inte enbart en plats för mat och vindrickande utan också en lokal för diverse nöjen som sång, musicerande och recitation. Och naturligtvis dans. Charmen är stor hos den som rör sig smidigt och lätt.

349-50

Quis dubitet, quin scire velim saltare puellam	Ingen tvivlar väl på att jag önskar att flickor kan dansa,
*ut moveat posito bracchia iussa **mero**?*	att de rör armarna mjukt om det begärs vid en fest.

Verserna 351-500, handlar om diverse sällskapsspel som flickan bör lära sig, råd ges om hur vissa män ska undvikas och vikten av att uppnå kontakt med sina potentiella älskare medelst brevskrivning men texten innehåller inga relevanta ord.

Med början på vers 500 lämnar *praeceptor* de elementära råden och övergår till avancerade instruktioner. Här instrueras *puellae* i hur de ska dra nytta av varje älskare och den största nyttan av skaldernas poem som vitt och brett prisar de åtrådda damernas skönhet.

547-8

*Vatibus **Aoniis** faciles estote, puellae:*	Skänk inspirerade skalder er gunst, ni kvinnor, hos dem bor
numen inest illis, Pieridesque favent.	gudomen själv, och de stöds verksamt av musernas flock.

Aonia är här den helgade platsen i Boetien för muserna som Ovidius kallar Aonider. Pieria betyder sånggudinna.

Vidare följer instruktioner i hur *puellae* ska behandla yngre och äldre älskare och vilken som är den största nyttan av den senare (525-54). Slutligen följer råd om hur älskarens passion hålls levande (557-610) och ett antal strategier hur *custos* kan överlistas (611-58). Och, finns en rival med i bilden, hur ska man bete sig för att återvinna älskaren? (659-82)

Verserna 611-44 handlar om *custos* och häri ges *puellae* allsköns fantasifulla tips i konsten att lura dörrvakten. I hans plikter ingick att värna om äktenskapets helgd. I det följande drar älskaren nytta av väktarens onykterhet. Billiga spanska viner hade ett dåligt rykte i Rom - lämpliga att ge till slavar.

645-6

*Fallitur et multo custodis cura **Lyaeo**[41]:*	Väktarn kan också sättas ur spel genom rikligt med vin,
*illa vel Hispano lecta sit **uva** iugo.*	ja, även om druvan han bjuds skördats på Spaniens berg.

[40] Bacchus horn, en styrkesymbol från antiken som guden ibland framställdes med

[41] Lyaeus (grek) metonymi för vin

685-746 *Puellae* varnas för att vara lättrogna och *praeceptor* berättar den sedelärande myten om Procris:

Nec cito credideris. Quantum cito credere laedat,	Tro ej på rykten för lätt! Hur illa det går när man gör det,
exemplum vobis non leve Procris erit.	ser ni av Procris fall; ta det på allvar och hör.

Myten om Cephalus och Procris ingår i *Metamorfoserna*. Ovidius använder sig av myten här i *Ars* med avsikt att varna flickorna för att vara för lättrogna. I båda versionerna dödas Procris av sin man, Cephalus, men för att få fram sitt budskap i *Ars* ändrar *praceptor* slutet på berättelsen. Här i *Ars* har Procris lyssnat på ogrundat skvaller om Cephalus otrohet medan hon i *Metamorfoserna* blir vittne till Cephalus otrohet.

701-4, 707-10

Procris ut accepit nomen, quasi paelicis, Aurae,	Procris fastnar för ”bris”, ett kvinnonamn, får hon för sig,
excidit et subito muta dolore fuit.	blir helt ifrån sig, blir stum av denna plötsliga chock,
*Palluit , ut serae lectis de **vite** racemis*	bleknar likt löv som finns kvar på en vinstock sen druvorna plockats
pallescunt frondes, quas nova laesit hiems.	och som förlorar sin färg när första frosten slår till.
Ut rediit animus, tenues a pectore vestes	När hon blev sig själv igen slet hon sönder sin florstunna klädnad
rumpit, et indignas sauciat ungue genas.	över barmen och rev kinden som ej gjort nåt ont.
Nec mora, per medias passis furibunda capillis	Genast så rusar hon ursinnig ut med fritt hängande hår
*evolat, ut thyrso concita **Baccha**, vias.*	längs vägarna som en menad hetsad av vingudens tyrs.

Procris som gömt sig i gräset, inser sitt misstag i fråga om namnet och rusar lycklig fram mot Cephalus som tror att han skymtat något vilt och kastar sitt spjut som träffar Procris hjärta och hon dör.

Från Procris öde i skogen förflyttar Ovidius handlingen till ett *convivium* och *praeceptor* instruerar sina elever i hur de ska uppföra sig vid de olika momenten under kalaset: hur de ska göra entré och hur de ska äta och dricka. Ovidius säger skämtsamt:

749-53

*Sollicite expectas dum te in **convivia** ducam,*	Alltså, du väntar spänt på att jag för dig in till kalaset,
et quaeris monitus hac quoque parte meos.	och på det området med söker du ledning hos mig.
Sera veni, positaque decens incede lucerna:	Infinn dig sent och stig charmfullt in vid skenet från lampor;
grata mora venies, maxima lena mora est.	männens förväntan är då stor och du får lätt kontakt.

Vidare råder *praeceptor* flickan att använda fingrarna med elegans när hon äter av maten, att inte äta hemma först, att sluta äta innan mättnaden känns, att aldrig äta så mycket som hon orkar och inte glupskt sluka maten. Att dricka med måtta är viktigt, det rådet fick de unga männen i *Ars* 1, samma råd ges här till *puellae*.

761-6

Aptius est, deceatque magis potare puellas.	Det är mer lämpligt och ser bättre ut att flickorna dricker
*Cum Veneris puero non male, **Bacche**, facis.*	vin: Amors dyrkan, till den passar ju Bacchus så bra.
Hoc quoque, qua patiens caput est, animusque pedesque	Men drick ej mer än du tål, blott så länge huvud och fötter
constant, nec, quae sunt singula, bina vide.	gör sin tjänst och nån sak ännu ej tycks dig som två.

Turpe iacens mulier multo madefacta ***Lyaeo****:*	Kvinnan som ligger där full av vin gör ett avskyvärt intryck
digna et concubitus quoslibet illa pati.	hon förtjänar att tas av vilken karlslok som helst.

I de sista verserna ger p*raeceptor* konkreta råd och avancerade instruktioner i kärlekskonsten. (769-808)

811-12

Ut quondam iuvenes, ita nunc, mea turba, puellae	Liksom förut män skall nu kvinnorna, mina alumner
inscribant spoliis "Naso magister erat".	rista på bytet de tog: "Naso har lärt mig det här".

Sammanfattning

Ovidius tog sitt uppdrag från Venus bokstavligt. Inte enbart i kärlekskonsten explicit utan den långa vägen dit. Och han ställde stora krav på sina *puellae.* Han ger elementära råd i skönhet, vill de ska besitta en mängd färdigheter i diverse sällskapsspel, känna till poeter, kunna recitera dikter och skriva brev. *Cultus,* odla*,* gavs en bredare betydelse, att sköta sin kropp. Inte mindre än 63 verser ägnas åt hårvård och uppsättningar. Ovidius ger även råd och knep i hur kvinnan kan lura och bedra sin älskade samt avancerade råd i kärlekskonsten. Men, förekomsten av vin och andra relaterade ord är sällsynta, 15 ord fördelade på 812 verser. Bacchus, Lyaes, Liber förekommer vid 8 tillfällen och då i passiv betydelse. Ovidius råd till männen i *Ars* 1 om vin och vindrickning är betydligt mer instruktiva och har en aktiv roll. I myten om Procris använder Ovidius bilden av vinstocken en symbol som i hög grad är knuten till Bacchusmyten. Vinstocken förlorar sina druvor, dess blad vissnar och förlorar färgen. Procris vrede och förtvivlan utrycks i skepnad av en menad som galen flyr iväg pådriven inte bara av den upplevda förlusten av sin älskade utan också av sviken åtrå, hetsad av vingudens tyrs, som är en fallossymbol. Procris som ryktesvägen fått höra att mannen är otrogen drar en förhastad slutsats som leder till i hennes död.
Ovidius flyttar handlingen från Procris öde i skogen till stadens *convivium* där råd ges om hur *puellae* ska uppföra sig vid de olika momenten; hur de ska göra entré, vilket matskick som ska gälla och restriktioner för vindrickande. *Ars* 3 avslutas med den text som i modern tid förmodligen har betraktats som pornografisk - intima sängkammarscener.

Ovidius och Tristia, klagosångerna

När Ovidius, Roms kanske mest framstående skald i sin tid, förvisades till "världens ände" Tomis, förlorade han sin publik men inte sin läsekrets. Han fortsatte sitt författarskap men nu i brevform i vilka hans främsta avsikt synes vara ett försvar för olycksverket *Ars Amatoria* och upprepade böner om ett mildare straff.
Det första verket, *Tristia*, är en samling poem av varierande i längd, skrivna på elegisk vers. Verket består av fem böcker vilka i motsats till en vanligt förekommande hypotes, inte alla är personliga brev utan betydligt mer varierande. Några är öppna brev till anonyma vänner eller till skaldens hustru, andra ger sken av att vara monologer med en variation av talande *personae*. Ett, brev nr 2, är ett långt försvarstal, riktat till den kejserliga antagonisten, Augustus.

Varför Ovidius valde att skriva sina böner till Rom i poetisk form och som elegier och inte i hexameter, det är frågor som troligtvis aldrig får något svar. Mottagarna, var i de flesta fall anonyma, eftersom det fanns risk för påföljder. Men visst undrar man vem Ovidius försökte nå eller imponera på i Rom eller som han ibland själv hävdade, endast försökte att roa sig själv eller komma tillrätta med långtråkigheten i exilen.[42]

Kejsar Augustus befallning om att Ovidius skulle förvisas till Tomis kom oväntat. Så här skriver Ovidius i *Tristia* 1.3.1

C*um subit illius tristissima noctis imago,*	När denna ack så sorgliga natt dyker upp i mitt minne,
qua mihi supremum tempus in urbe fuit,	natten man hade bestämt såsom min sista i Rom,
cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,	och när jag tänker på den, allt jag älskade men då fick lämna,
labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.	tränger tårarna fram ur mina ögon ännu.
Non mihi servorum, comitis non cura legendi,	Inte tänkte jag alls på att välja sällskap, på slavar,
non aptae profugo vestis opsive fuit.	pengar, kläder, kort sagt, allt som behövs i exil.

Han hade kommit halvvägs med sitt verk *Fasti*, festkalendern, men inte hunnit lägga sista handen vid bearbetandes av *Metamorfoserna*. I sin förtvivlan kastade hand detta diktverk, sitt mest omfångsrika, på elden. Men tack vare att flera avskrifter var i omlopp har verket räddats till eftervärlden. Människan Ovidius lär man känna närmare i hans självbiografi, brev 4.10.

Han minns med sorg det sjudande livet världsstaden som han jämför med livet i den ogästvänliga periferin som han befinner sig i. Ovidius skriver själv i *Tristia* att han begått två misstag *duo crimina, carmen et error* (2.207) två förseelser, ett diktverk och ett misstag. Att det olycksaliga diktverket är *Ars* berättar Ovidius om gång på gång i sina brev men vad misstaget handlade om har aldrig blivit klarlagt. Forskare har argumenterat för att Ovidius verkliga brott var ett s k majestätsbrott.[43] Ovidius fick en mildare form av exil, *relegatio,* och tilläts behålla sitt romerska medborgarskap och sin förmögenhet. Han fick lov att skicka och ta emot brev. Men dessa ”förmåner” var föga värda i ett land där klimatet plågade honom, landskapet var kargt och där de krigiska geterna[44] härskade. Det talades inget latin och ingen grekiska. Ovidius utrycker med ledsnad i den femte boken, att det går raskt utför med honom som diktare. Han har nästan glömt sitt latin, men har lärt sig getiska. Hans hälsa försämras. Men skalden behärskar fortfarande sitt medium lika suveränt som tidigare.

Tristia 1-5

Tristia 1, som skildrar vad som tilldrog sig under tiden december år 8 till hösten 9 e. Kr. omfattar 11 brev. Endast två brev, 1.7 och 1.10, innehåller vardera 1 relevant ord.

---

[42] Knox, s 170

[43]Majestätsbrott är en gärning eller ett uttalande som kränker kungens eller regentens värdighet. Brottsrubriceringen förekom i antikens Rom

[44] Geter, en trakisk folkstam vid Donaus nedre lopp i norra delen av Balkanhalvön. Geternas land söder och norr om Donau blev romersk provins år 46 respektive 106 e. Kr.

Brev 1.1 är uppenbarligen skrivet ombord på skeppet, på väg till exilen i Tomis och inleds med en prolog som vänder sig till kejsar Augustus. En ”liten bok” sänds anonymt till Rom med instruktioner om vart den ska gå, vad den ska undvika och vilka svar som ska ges på frågor. Framför allt ska den undvika kejsar Augustus hus.

Sjöresan till Tomis var fylld av svåra strapatser och i brev 1.2 skildras naturelementens raseri. Ovidius fruktar att han ska dö och ber gudarna att skona honom.

I brev 1.3 förflyttar Ovidius sig i tankarna tillbaka till sin sista natt i Rom, ett tårfyllt och ömkansvärt minne. Han minns hur han bars ut som ett lik ur huset, skäggig, med hängande hår, klädseln i ovårdat skick. I brev 1.4 leder Ovidius oss i tankarna tillbaka till sjöresan och den bitande stormen.

Ett brev, 1.5, skrivs till en trofast vän, som förmodas vara Celsus, vännen som avvärjt Ovidius tankar på självmord. Celsus ombeds att ge akt på om det finns någon metod som kan mildra kejsar Augustus vrede.

Brev 1.6 är en hyllning till hustrun Fabia, den tredje i ordningen, en relation som tycks ha grundat sig på varaktig kärlek. Fabia hyllas för sin trofasthet. Brev 1.7, adresserat till en trofast vän[45] där den anonyme lidande brevskrivarens namn nämns - Naso. *Metamorfoserna* hade han kastat på elden eftersom han inte hunnit redigera dem. Han hatade muserna som vållat hans felsteg och olycka, *Ars.*

Siquis habes nostri similis in imagine vultus,
deme meis hederas, ***Bacchica*** *serta, comis.*
Ista decent laetos felicia signa poetas:
temporibus non est apta corona meis
(1.7.1-5)

Äger du, vem du än är, en byst vars drag liknar mina,
tag då bort ur mitt hår murgrönan, Bacchus symbol!
Endast en livsglädjens skald bör bära det tecknet på lycka,
mina tinningar, de lämpar sig ej för en krans.

Bacchica serta, kransen som bands med blad av murgröna var tecknet för Bacchus som skaldernas gud. Kransen han bar i egenskap av vingud bands med vindruvsblad och vindruvsklasar.

I brev, 1.8 utrycker Ovidius sin djupa besvikelse över att ha blivit svekfullt behandlad av en trolös vän, som antas vara Pompeius Macer, Ovidius reskamrat på ungdomens färder till Mindre Asien och Sicilien (*Amores* 2.18). Macer besökte inte Ovidius på hans sista dag i Rom. Brev 1.9 riktar sig till en framgångsrik äldre vän. I brev 1.10 beskrivs hela resrutten i detalj. Bland annat passerar man Odesos och en fästning som fått namn efter vinguden själv.

Inde Mesembriacos portus et Odeson et arces
praetereat dictas nomine, ***Bacche****, tuo*
(1:10.37-38)

lägger ej till vid Mesembrias hamn, passerar Odesos
och en fästning man gett namn efter vinguden själv.

Det har inte gått att geografiskt säkert fastställa var Odesos låg men troligtvis någonstans vid Svartahavs-kusten i Bulgarien. Ovidius hyllar Bacchus genom att tilltala honom vid namn. Kanske blev Ovidius både upplivad och förundrad över att Bacchus hade ett fäste så långt från romarriket eller kanske fylldes han med vemod över sitt kommande öde.

Det sista brevet, 1.11, är en epilog. Skrivandet blev, trots oro och sjöresans strapatser, en lättnad och tröst. ”Skeppet var fullt av vatten, och ändå skrev jag verser, skrev dem med darrande hand” (1.11.17-18). Ovidius

[45] Skalden vänder sig i själva verket till en bestämd person som förmodas vara hans förläggare Brutus. Köhler, *Tristia* s 207.

slutar med en hurtfrisk vers ”Nå, må då människan kuvas av stormen, men samtidigt som jag slutar med mitt skriveri, må den ta slut av sig själv.” (1.11.43-4)

Tristia 2, en apologi till kejsar Augustus

Hela bok 2 är ett enda långt brev, ett 578 verser långt ”försvarstal”, *apologia pro vita arteque sua.* Brevet är fyllt med smicker men kejsarens dubbelmoral nämns också. Han tillät att det skrevs lustspel med osedlig handling som han bevistade och i hans hem fanns pornografisk konst (510 ff).

Boken innehåller 5 relevanta ord.
En bitter Ovidius förbannar sitt öde. Förbannar muserna och gudarna som gav honom diktarkonstens gåva. I ett försök att mildra den vrede Ovidius talang har väckt hos Augustus framförs alla tänkbara bevekelsegrunder; han har i sina böcker hundratals gånger prisat hans namn, i det större verket, *Metamorfoserna*, har dennes namn förhärligats (59-65). Ovidius är ödmjuk och uttrycker sin tacksamhet för den mildhet som Augustus visat genom att låta honom behålla livet och den ärvda förmögenheten (125-129). Ovidius utrycker ett hopp att ”även en gud ska vilja visa sig snäll och försonlig” även om han blivit kränkt:

*Vidi ego pampineis oneratam **vitibus** ulmum,* *quae fuerat saevi fulmine tacta Iovis (143-4).*	Jag såg en gång en alm[46], helt klädd i vinlöv och rankor, även sedan den djupt sargats av Juppiters blixt.

Den ”sargade almen” är en metafor för Ovidius. ”Juppiters blixt” symboliserar den misshagade och gudomlige kejsaren.

Trots att Augustus inte inger Ovidius något hopp att få återse Rom är hoppet det enda som får hans fruktan att försvinna. Det gäller att buga djupt, vara ångerfull och visa sin vördnad. Kanske har Augustus aldrig ens öppnat Ovidius lättsamma bok ”kärlekens konst”. ”Verket har förstås inget allvarligt syfte, det medges, är inte värt att läsas av en så stor suverän” (241-2). Och att verket skulle ha vänt sig till Roms *matronae* och uppmuntrat till omoral bestrids i verserna 245-249, där Ovidius nästan ordagrant citerar sin text i *Ars* 1 (31-34)

Este procul, vitae tenues, insigne pudoris,…	Håll er borta från mig, tunna hårband, ni tecken på kyskhet, …

Ovidius framhåller sin egen otadliga vandel och menar att hans ord i *Ars* ”till stor del är osanna, rena fiktioner, de tog friheter som jag, deras auktor, ej gjort. Ens karaktär speglas ej av en bok: den vill skänka glädje, då den har mycket som just smeker ditt öra ljuvt” (*Tristia* 2.355-8). Bittert påpekar Ovidius att många fler skalder än han har diktat om kärlekens fröjder:

*Quid, nisi cum multo Venerem confundere **vino*** *praecepit lyrici Teia Musa senis*? (363-64)	Njuta rikligt med vin och älska det lärdes folk av åldrig Anakreon vars musa ej åldrats trots allt.

Ett försök till en mera ordagrann översättning än Köhlers: Vad annat lärde Sapfo (musan) av den gamle lyriske poeten än att blanda kärlek med mycket vin.

[46] Rytkönen, s 546. I Italien fick vinrankan i uppbindningssyfte ofta klänga kring höga träd t ex alm eller poppel

Ovidius nämner i *Ars* 3.230 att *puellas* bör känna till verk av Anakreon, bland annat berömd för sina dryckessånger och hymner.

(369 ff) Ändå slapp alla straff, som till exempel den muntre Menander vars pjäser handlar om kärlek. *Iliaden* rör sig främst om äktenskapsbrottet som drev maken ut i krig, Akilles passion för Briseis och Homeros som berättar om hur Venus och Mars blev fångade i en blamant situation. Eller Cassandra som följde med Agamemnon som hans slavinna.
Listan av berömda kvinnor och män ur välkända myter blir lång. Några berömda skalder nämns såsom Memmius[47] och hans oanständiga verser, den lascive Catullus[48] som ofta besjungit sin älskling, Lesbia, och andra amourer (428). Av samtida skalder nämns bland andra Gallus[49] vars fall inte berodde på att han hyllat Lycóris, ”*sed linguam nimio non tenuisse* ***mero****”;* utan att han i sitt rus inte kunnat hålla tyst på grund av för mycket vin (446). I verserna 447-464 parafraserar Ovidius delar av den gode vännen Tibullus *elegiae* Bok 1.5 och Bok 1.6 i vilka berättas hur han själv, Tibullus, blir offer för de knep han lärt Delia, sin trolösa älskarinna. Dessutom lär han också kvinnor hur de skall använda list för att bedra män. Han fick inte något straff. Han blir läst, han är populär. Samma lärdomar finns i Propertius tjusande dikter utan att han blivit kritiserad. Böcker av lekfull karaktär nämns som handlar om bollars form, rullbandslek, hur man sminkar hyn, regler som rör mat och dryck vid kalas och

alter humum, de qua fingantur ***pocula,*** *monstrat,*	en beskriver den lera man bäst formar bägaren av
quaeque, docet, liquido testa sit apta ***mero.***	och påpekar i vilket krus klart vin bör stå allra helst.

(489-90)

”Quid, si scripsissem mimos obscena iocantes” (497). Tänk om jag skrivit lustspel med oanständiga skämt som bevistas av damer, vuxna flickor, män och barn och där även senaten var rikt representerad ja, till och med Augustus besökte dylika föreställningar.

Ovidius försöker beveka Augustus genom att påminna honom om att han inte enbart fått sig tillägnat de sex böcker av *Fasti* som hann bli klara innan exilen utan också *Metamorfoserna,* som börjar med världsalltets uppkomst och slutar vid Caesars tid. Så ”en lite tryggare, lugnare plats för exilen, det är min bön, så att straffet skall få rätt proportioner till mitt brott” (576-8).

Tristia 3 en krönika över det första året i Tomis
Boken innehåller 15 brev som skrevs under åren 9-10 e.Kr. Fyra brev innehåller tillsammans 9 relevanta ord. I första brevet har Ovidius tagit gestalt i form av en bokrulle som är på väg till Augustus bibliotek i Rom. Ett par brev adresseras till vänner, ett vänder sig till en ovän. Hustrun och styvdottern får också brev. I ett brev ger han utlopp för sina tankar och drömmar i landsflykten i ett par andra skildrar han årstiderna i Tomis, våren och vintern. Och så får vi höra hans dystra tankar kring sin födelsedag i Tomis. En epilog riktad till en inflytelserik okänd mecenat avslutar bok 3.

---

[47] Gaius Memmius, romersk retoriker och poet (111- 46 f Kr)

[48] Catullus, romersk poet (c 84-c 54 f. Kr)

[49] Cornelius Gallus, romersk poet som tog livet av sig efter att ha kritiserat Augustus. Lycóris var Gallus älskarinna. (c 69-26 f. Kr.)

Brev 3.3

I ett bedrövat brev till hustrun talar Ovidius om att han ligger sjuk och att det är en främmande hand som fått skriva brevet åt honom. Han är tveksam och han får igen sin livskraft, han tål inte klimatet, kan inte dricka vattnet, får inte passande föda och det finns ingen som lindrar hans kval.

Si iam deficiam, suppressaque lingua palato
*vix instillato restituendo **mero**,* (3.3.21-22)

Skulle jag mattas av så att tungan lådde vid gommen
och knappt gick att få loss ens med ett par droppar vin,

Ovissheten plågar honom, kanske lever hustrun glada dagar i Rom! Ovidius känner sig dödssjuk. Han ber hustrun se till att hans aska förs hem i en anspråkslös urna så att han ska bli fri från exilen som död. ”Blanda min aska med blad och krossade frön från *amomum*[50], nedsätt den sen i en grav som ligger rätt nära Rom” (3.3.69-70). Brevet slutar med ”*vale”*, ”lev väl” ord som Ovidius säger ej har giltighet för honom längre (3.3.88).

Brev 3.5

Brevet är ställt till en trofast vän, men en rätt ny bekantskap. Vännen har kraftfullt försvarat Ovidius i hans frånvaro och Ovidius hyser ett svagt hopp om att en viss vredgad gud (Augustus) låter sig blidkas till slut. ”Vare sig hoppet är falskt eller saken är möjlig att uppnå - snälla du, få mig att tro att vad jag önskar slår in! All elokvens du äger, den vill jag du använder till att påvisa att min bön torde bli uppfylld en gång” (3.5.27-30).

Non aliquid dixive, elatave lingua loquendo est,
*lapsave sunt nimio verba profana **mero**:*
(3.5.47-48)

Jag har ej sagt något elakt, ej yttrat något förmätet,
ej heller rusig av vin framkallat gudlösa ord

”men,” fortsätter han, ”lida får jag för att jag aningslös sett något brottsligt: att jag har ögon som ser, däri består min synd. Jag kan förstås ej helt ursäkta mitt felsteg men klart är att ett misstag har del i vad som kallas mitt brott” (3.5.49-52). Hoppet att Lucifer, morgonstjärnan, snart ska leda till dagen för exilens slut, avslutar brev 5.

Brev 3.10

Ovidius beklagar sig över den barska vintern som visar sina otäcka sidor. Iskalla stormar och snö gör livet omöjligt. Men när luften är ljum bildar Hister (Donau) ett skydd som hindrar det fientliga folket runt omkring från att gå till angrepp. Stormvindens kraft är stor, vräker lätt omkull höga torn och sliter med sig hus.

Saepe sonant moti glacie pendente capilli
et nitet inducto candida barba gelu;
Nudaque consistunt, formam servantia testae
*__vina__, nec hausta **meri**, sed data frusta **bibunt.***
(3.10.21-24)

Ofta klirrar vid blåst den is som hänger i håret
och deras skägg glänser vitt täckt utav frost som det är.
Vin står där, fruset till is, utan kruset, behåller dess form
blott; de kan ej ta sig en klunk, stoppar det bitvis i mun…

[50] Amomum, släkt med cardamomum, kardemumma

Till och med Hister, lika bred som Nilen, låter sin blåa våg frysa till is när det stormar beständigt. Då angriper fiendehorder till häst, skövlar vida omkring marken som grannarna har. En del hinner fly. Obevakat gods blir fienders rov. Bönders blygsamma lösöre, djur och knarrande kärror - sånt som fattigt folk sparat ihop. En del tillfångatas med bakbundna händer. Det som fienden inte kan ta det förstör man.

Aut videt aut metuit locus hic, quem non videt, hostem;	Vare sig fienden upptäcks här eller ej, är han fruktad;
cessat iners rigido terra relicta situ.	jorden som man gav upp brukas ej, vanvårdas svårt.
*Non hic pampinea dulcis latet **uva** sub umbra,*	Söta druvor göms inte här i vinstockens skugga
nec cumulant altos fervida musta lacus.	och några djupa kar fylls ej med jäsande must.

(3.10.69-72)

I Tomis, denna den mest avlägsna plats på jorden, är avsaknaden av allt det goda som Ovidius haft i Rom stor. Vin och vinguden Bacchus har inte samma självklara position i hans liv som tidigare. Inga möjligheter till vindrickande i skaldevänners lag. Här i Tomis kan man varken odla vinstockar eller tillverka vin ja, det går ju inte ens dricka vin.

Ovidius slutar sitt brev med de bittra orden: ”Därför fann man fastän vår värld är så stor och vidsträckt, just denna platsen här lämplig som straffort för mig.” (3.10.75-6)

Brev 3.12
Ovidius har nu bott ett år vid Svarta havet. Det är mars månad och vårdagjämningen har inträffat. Pojkar och flickor plockar violer. Ängarna täcks på nytt av färgglada blommor och fåglarnas sång hyllar våren.

*Quoque loco est **vitis,** de palmite gemma movetur:*	Varhelst vinrankan trivs, där växer nu knoppar på skotten
*nam procul a Getico litore **vitis** abest* (3.12.13-4)	vin trivs dock inte alls här invid geternas strand…

Ovidius drömmer sig som så ofta tillbaka till våren i Rom och minns hur Forum fyllts av ledigt folk och det är fester och spel.

Ovidius avslutar som vanligt sitt brev med hopp om att exilen inte ska bli hans ständiga bostad.

Tristia 4, innehåller bland annat skaldens självbiografi

Boken innehåller 10 brev och gäller tiden 10-11 e. Kr. Tre brev innehåller tillsammans 5 relevanta ord.
I första brevet vädjar Ovidius till Augustus om en mild bedömning. I brev 2 hoppas han att ”Caesarerna" Augustus och Tiberius, fått bukt med det vilda Germanien. Brev 3-5, adresseras till hustrun, och ett par vänner. I brev 6 konstateras att tiden inte minskar smärtan. Och i brev 7, som är mycket kort, förebrås någon för utebliven post. I brev 8 berättar Ovidius att gubbåldern närmar sig. I brev 9 hotas en fiende, någon som gjort något fult. Sista brevet är skaldens berömda självbiografi, en av de första i sin genre som skildrar skaldens emotionella liv liv. En stor del av poemet är en beskrivning av Ovidius poetiska karriär och hans släktskap med andra poeter och deras poesi (19-26, 39-63, 111-132).

Brev 4.1
Ovidius skriver vers trots sina dystra levnadsvillkor. Han vill inte att tristessen ska styra tankarna och filosoferar kring hur han ska få tiden att gå. ”Önskar rent av jag aldrig begynt min tjänst hos muserna. Men

vad gör jag väl nu? Tjänsten håller mig fången, diktkonsten knäckte mig men - dumt nog så älskar jag den. Hur mycket än mina verk har skadat mig, gläder de mig med" (4.1.31).

*Utque suum **Bacche** non sentit saucia vulnus,*
dum stupet Idaeis exululata modis,,
sic ubi mota calent viridi mea pectora thyrso,
altior humano spiritus ille malo est.
(4.1.41-44)

Liksom en sårad menad, som hör skärande frygiska toner,
råkar i vild extas, glömmer att såret gör ont,
så betyder för mig den passion som den grönskande tyrsus
fyllt mitt hjärta med långt mera än mänskliga kval.

Liksom den sårade bacchanten inte känner av såret när hon utövar sin verksamhet tycks Ovidius, som identifierar sig med en bacchant, klara av både den fysiska och psykiska smärtan med hjälp av sin passion för dikten skapa nya verk.

En annan tolkning är att menaden, Ovidius, sårad av Juppiters åskvigg, kejsar Augustus, förflyttad och fångad i exilens helvete, när Bacchus grönskande tyrs, symbolen för inspiration och skaparkraft gör livet, inte bara uthärdligt utan också hoppfullt.

Men Ovidius klagar, för vem gagnar all denna möda då varken sarmater eller geter läser hans verk. I vilt raseri har han kastat ett antal poem på elden. Endast ett fåtal av många finns kvar (4.1.103).

Brev 4.6
I likhet med oxen som med tiden blir van vid plogen och fogligt böjer sin nacke under oket domesticeras också ystra hästar med taggiga betsel och likaså kan folk med tiden tämja rasande puniska lejon.

*Tempus ut extensis tumeat facit **uva** racemis,*
*vixque **merum** capiant grana quod intus habent;*
(4.6.9-10)

Tiden får druvor att svälla så snart deras klasar brer ut sig
tills de knappt längre förmår rymma den saft som de har.

Sedan han fördrevs från Rom har man två gånger i Tomis tröskat sitt spannmål, man har med naken fot frampressat druvornas saft, *Dissiluit nudo pressa bis **uva** pede.* (4.6.20)

Men att hysa tålamod har tiden ej lärt Ovidius. Tiden lindrar inte smärtan. *Credite, deficio,* så klagar Ovidius som är sjuk i både kropp och själ (4.6.39). Trots allt när han ett hopp som blir en tröst i eländet: att döden snart gör slut på detta hans kvalfulla liv (4.6.50).

Brev 4.10
Ovidius berättar i sin självbiografi att brodern (som dog ung) hade talang för talkonst, Ovidius däremot, önskade redan som ung få tjäna Apollo. Men fadern avrådde "En sån verksamhet lönar sig inte", *Studium quid inutile temptas.* Ovidius familj tillhörde riddarsläktet och hade god ekonomi.

*et petere **Aoniae** suadebant tuta sorores*
otia, iudicio semper amata meo.
(4.10.39-40*)*

Muserna rådde mig däremot att som tryggad privatman
leva mitt liv på ett sätt jag från början tyckt om.

Tristia 5, tredje vintern i Tomis

Boken innehåller 14 brev och omfattar tiden 11-12 e.Kr. Två brev innehåller tillsammans 10 relevanta ord.

Det första brevet är ett försvarstal som återigen behandlar den ovidianska poesin och ett totalt förnekande av att ha begått något som helst misstag eller lockat Roms *matronae* till äktenskapsbrott. Tre brev är till hustrun (2, 11, 14). I brev 3 vädjar han till Bacchus. Brev 4 talar i skaldens ställe till en trofast vän. I brev 6 ifrågasätts mottagarens lojalitet. Breven 7-10, 12-13 är reflexioner på exilens ständiga växling mellan hopp och förtvivlan.

Brev 3

Ille dies haec est, qua te celebrare poetae,	Om jag inte tar fel på datum, Bacchus, är detta
si modo non fallunt tempora, ***Bacche****, solent*	den dag då skaldernas skrå vanligen firar din fest,
festaque odoratis innectunt tempora sertis,	virar en doftande krans kring huvudet dagen till ära,
et dicunt laudes ad tua ***vina*** *tuas.*	prisar i dikter din makt medan de njuter av ditt vin.

(5.3.1-4)

”Bland dem, det minns jag nog, var jag ofta med, gärna sedd av dig, så länge ännu ödet förunnat mig det”. (5.3.5)

Ovidius är bitter. Han tillhör inte längre kretsen av Roms högt uppskattade skalder och sörjer att inte kunna smycka sitt huvud med kransen av murgröna, Bacchus symbol. I brev 1.7 uttrycker han sin harm över att *Metamorfoserna* inte hann bli färdigredigerade innan han sändes till Tomis och känner sig värdelös som skald och ovärdig att bära kransen av murgröna.

Nu är han fast vid sarmaternas kust med getiska vildar till grannar. Tidigare var livet fritt från bekymmer ägnat åt vitterhet. ”Men när du hört att en skald har träffats av blixten kan du väl känna sorg för hans skull” (5.3.31-2). Blixten är en metafor för Augustus.

5.3.35-38, 45-48

Fer bone ***Liber****, opem: sit albida degravet ulmum*	Hjälper du mig, höge Bacchus, så önskar jag vinrankan tynger
vitis et incluso plena sic ***uva mero****,*	än mer ner almen, att jämt druvklasen sväller av saft
sic tibi cum **Bacchis** Satyrorum nava iuventus	att satyrer med ungdomlig kraft liksom även backanter
adsit, et attonito non taceare sono	följer dig och i extas högröstat prisar dit namn.

Brevets mottagare är vinguden och skaldernas gud Bacchus. Men Bacchus fanns ju inte i sinnevärlden. Man får anta att brevet, om det någonsin blivit avsänt, har hamnat hos någon trofast anonym skaldevän.

Vinrankorna klättrade på höga levande träd, alm eller poppel och fungerade som ett naturligt uppbindningsystem. När Ovidius i sin nöd sänder en bön om hjälp till vinguden Bacchus vill han visa sin tacksamhet och hyllar honom med en önskan[51] om en ymnig vinskörd. Utan vindruvor, inget vin och Bacchus förlorar sin makt. Almen och vinrankan nämns i Ovidius försvarstal (2.143-4) men då i en annan betydelse (se s 32).

Sunt dis inter se commercia. Flectere tempta	Gudar har ju kontakt med varann; sök utröna om ej
Caesareum numen nomine, ***Bacche,*** *tuo*	Caesars gudomliga makt påverkas, Bacchus av din.
vos quoque, consortes studii, pia turba, poetae,	Ni också, trofasta skara, som delar mina intressen,

[51] Köhler, *Tristia* s 223. Löften: romarnas förhållanden till gudarna präglades av maximen ”jag ger för att du ska ge” (*do ut des*) dvs om guden uppfyller min önskan infriar jag det löfte som jag givit honom som gåva.

*haec eadem sumpto quisque rogate **mero.***	skalder, grip er pokal, understryk vad jag begär.
Atque aliquis vestrum, Nasonis nomine dicto	Hoppas att någon av er, när Nasos namn råkat nämnas
*adponat labris **pocula** mixta suis.*	och han för till sin mun bägarn med utblandat vin.

Naso ville att vinet man drack, till hans minne, skulle vara *pocula mixta,* utspätt vin. Han kände sig ovärdig att bära kransen och vill nu ytterligare förringa sin storhet som skald genom att pocka på medlidande. Således en bitter klagan till guden Bacchus men brevet är avsett att läsas av jordiska varelser i Rom.

Den enda gång Ovidius nämner beteckningen *pocula mixta* är i ovan passage.
Brevet avslutas med bönen till skaldevännerna ”Låt dock mitt namn leva kvar bland er; det är ej tabu”.

Brev 5
Brevet är en hyllning till hustrun. Ovidius jämför sin livssituation med Odysseus, som också en gång firat sin makas högtidsdag, långt borta från hemmet.

Da mihi tura, puer, pingues facientia flammas,	Räck mig rökelse slav, så att lågorna flammar, och även
*quodque pio fusum stridat in igne **merum**.*	vin som med fräsande ljud ihälls på min helgade eld.

(5.5.11-13)

Vin och väldoftande rökelse offrades som gåva till gudarna. Detta sker också i *Ars* 1 (637-38 se s 18).

Ars 637-38

Expedit esse deos. Et, ut expedit, esse putemus.	Det är en fördel om gudar finns; låt oss tro att de finns då,
*Dentur in antiques tura **merum**que focos.*	låt gamla altare få rökelse offrad och vin.

Ovidius hoppas att hemmet, dottern och Rom är källor till glädje för hustrun. Och måtte hon leva länge och älska mannen på avstånd. Ovidius avslutar brevet med orden ”Men ni gudar och Caesar, du som en gång blir gud, fast ej förrän du har nått Nestor[52] i fråga om år, skona ej mig som öppet bekänner min skuld - skona henne som ej alls har förtjänt dessa förtärande kval!”

Sammanfattning

Av Tristias totalt 50 brev innehåller endast 13 brev relevanta ord, 31 styck sammanlagt.
Det brev som innehåller flest relevanta ord är en födelsedagshyllning och en vädjan där Ovidius hoppas att Bacchus som gud ska kunna påverka en annan gud, Augustus. I brevet framgår att Ovidius gärna drack vin i goda vänners lag.
De sårade menaderna är i sällskap med sin vingud Bacchus exempel på ett omåttligt drickande och så Anakreon förstås, känd för sin aldrig sinande vintörst. Verkligheten för Ovidius är en helt annan som när han ligger sjuk, så torr i gommen att den inte ens kan fuktas med vin och en av vinterns dystra effekter - att behöva hugga det frusna vinet i kuber. Tomis har ju inte framstått som särskilt gästvänligt. Inte ens vinrankan trivs där. Ovidius förklarar skälet till sin olycka och bedyrar sin oskuld i så gott som samtliga brev med hopp om att bli benådad och befrias från exilen i Tomis.

[52] Köhler, *Tristia* s 232. Nestor, kung i Pylos (södra Peloponnesos) deltog i trojanska kriget som rådgivare. Han ska ha levt i mer än två mansåldrar.

Avslutning

Varje bok i *Ars* har avslutats med en kort sammanfattning, för *Tristias* fem böcker en gemensam sammanfattning. Här nöjer jag mig med några korta reflexioner.
Ovidius ger c*onvivium,* en central plats för unga förälskade i sitt poem. Nyckelorden här är *vinum* och *merum.* Och vinguden *Bacchus* har i myten om Ariadne en självklar roll som *deus.*
I *Tristia* finns ett brev, Ovidius vädjan till *Bacchus*, där sex av de sju relevanta ord som förekommer i undersökningen finns med; v*inum, merum, Bacchus, poculum, vitis* och *uva.* Uttrycket att dricka utblandat vin, *pocula mixta,* är unikt och förekommer enbart i nämnda brev.

För att underlätta identifiering av de textställen där de relevanta orden förekommer har jag, i samband med tabellen (s 5-7) upprättat en förteckning dels över varje boks nummer och vers dels en samlad redogörelse över relevanta ord.

Som det framkommer i tabellen över relevanta ord visar studien att det finns stora skillnader mellan de båda verken men att det också förekommer en markant inbördes skillnad av de relevanta orden i *Ars* 3 böcker.
I det följande ger jag en tänkbar förklaring till vad det kan bero på.

I *Ars* finns totalt 62 relevanta ord, dubbelt så många som i *Tristia*. Varför det är så kan givetvis ha flera olika förklaringar. En reflexion är att skaldens omgivning och levnadsvillkor spelar en roll. I *Ars* tilldrar sig handlingen i ett blomstrande Rom. Här finns gästabud och här dricks vin. Mest troligt är att skillnaden ligger i poemets handling och egenart, att undervisa i kärlekskonst, ett lustfyllt ämne.

Om vi tittar på *vinum, merum, bibere* och *Bacchus,* de fyra största ordgrupperna i *Ars* är det *Bacchus* med synonymer som förekommer flest gånger, inte mindre än vid 24 tillfällen. *Bacchus* har flera funktioner, dels som vingud/*deus* och dels som metonymi för vin genom namnen *Liber, Lyaeus, Aonius* och *Nyctelius.* V*inum* förekommer endast 8 gånger och samtliga i *Ars* 1, nämligen vid besöken på *convivia. Merum* förekommer 4 gånger och *bibere* 5 gånger samtliga i samband med *convivium.* Således är *convivium* den plats där den största ordgruppen, 17 relevanta ord figurerar. I *Ars* 2 och 3 är förekomsten av de totala 19 relevanta orden utspridda över långa textverser. *Bacchus* figurerar flest gånger och i olika sammanhang. I myten om Ariadne i *Ars* 1 uppträder *Bacchus/deus* 6 gånger.

Om vi förflyttar oss till Tomis, Ovidius exilort, och jämför miljön där med Roms, framgår det med stor tydlighet att sötebrödsdagarna är förbi. Allt vi vet om Ovidius levnadsförhållanden beskriver han själv i sina brev. Det ogästvänliga klimatet, invånarna i Tomis som betraktade Ovidius som en barbar och inkräktare och varken förstod eller talade latin. Fanns här värdshus, dracks det vin? Ovidius nämner inget sådant i sina brev. Medan livsglädje och gemenskap präglar *Ars* är livsleda och ensamhet den röda tråden i *Tristia*.

Förekomsten av relevanta ord, i samma ordgrupp som ovan, är mycket sparsam. Det finns 22 relevanta ord fördelade på 50 brev. *Vinum* och *merum* förekommer i olika sammanhang men sällan som dryck. *Vinum* endast 3 gånger medan *merum* finns med 9 gånger, samma frekvens som i *Ars* 1. Ovidius nämner *vinum* som frusit till is, att hans gom fuktats med *merum* när han var sjuk. *Bacchus* nämns 8 gånger i olika sammanhang.

I ett brev där Ovidius hyllar *Bacchus* på hans födelsedag och samtidigt är en vädjan till guden om hjälp, finns flest, 9, relativa ord samlade. *Bacchus* och *Liber* 3 gånger, *vinum* och *merum* 3 gånger, u*va, vitis* och *poculum,* tillsammans 3 gånger. *Uva* och *vitis* två ord som förekommer vardera 4 gånger i samband med vinodling och saftfyllda druvor.

Av framställningen ovan och med hjälp av de fakta jag kunnat belägga drar jag den slutsatsen att de stora skillnaderna av relevanta ord om vin och vindrickande i *Ars* respektive *Tristia* till en del kan kopplas till skaldens miljö men främst på verkens olika innehåll, handling och upplägg. Den inbördes skillnaden av relevanta ord i *Ars* är svårare att förklara men en tanke är att Ovidius, utan att nämna det i ord, avser att besök på *convivium* i *Ars* 1 ska framstå som en referens i *Ars* 2 och 3 och anser det onödigt att öda flera verser på detta.

Den största ordgruppen i studien är som nämnts *Bacchus*. Ovidius har inte mindre än fem beteckningar för *Bacchus.* Dels personifierad som guden *Bacchus*, *deus* i betydelse vingud, dels som *Liber, Lyaeus, Aonius och Nyctelius,* samtliga namn med en betydelse som kan sammanfattas med ett enda ord: Vin!

Varje gud i texterna har olika uppgifter:
Liber, den frie. *Liber* som fruktbarhetsgud, vinodlarnas gud. *Liber* romerskt namn för *Lyaeus (grek)*, guden som är generös med vin och gärna berusar sina offer. *Lyaeus* lär också betyda ’sorgskingraren’ guden som befriar män från bekymmer och ångest.
Aonius uppträder alltid tillsammans med menaderna, *Bacchus* vilda förtrupp i samband med backanalerna. Sist *Nyctelius (grek.)* som kallas för nattens gud därför att fester försiggår på natten och vars roll är att försöka inge vindrickarna karaktär att dricka måttligt
Förklaringen till namnet *Aonius* är något komplicerad. Aones (grek) är en gammal beotisk folkstam. Boeotia var ett landskap i mellersta Grekland och är *Bacchus* födelseplats. Urinnevånarna kallades för Aoner. *Aonius* betyder beotisk, och blir i romarriket en benämning för *Bacchus.*
Aonius är metonymi för backanter och även för muserna som enligt sägnen också härstammar från Beotien. Den hornprydde *Bacchus*, symbol för styrka, nämns vid några tillfällen och då med koppling till *Aonius*. *Bacchus* är även skaldernas gud. Förklaringen till att *Bacchus* förekommer så ofta i båda verken bör väl vara att han är en mäkta populär gud och har ett finger med i olika sammanhang.

Seden i Rom var att dricka vin utspätt med vatten. Merum är en beteckning för oblandat vin. Både *vinum* och *merum* förekommer i texterna och kan uppfattas vara varandras synonymer men förklaringen är nog inte så enkel. När man offrade åt gudarna var det *merum* som gällde likaså i samband med rökelseoffer i olika sammanhang. *Merum* förekommer i betydelsen lagrat vin. Ovidius använder uttrycket som en metafor för ”mogen kvinna”. Ytterligare en betydelse är, druvans saft och must och då ofta i kombination med *vitis* och *uva* (vinkvist och druva).

Ovidius avslutar nöjd Ars 3 med orden: ”Lusus habet finem, klart är mitt lättsamma värv ”

Tristia avslutas med en bön till Bacchus,

”Pulcherrime, huc ades et casus releves, sköne gud kom hit och lätta mitt sorgliga öde”.

Källmaterial

Publius Ovidius Naso, *Ars Amatoria. Kärlekskonsten*, tolkad och kommenterad av John W Köhler, Natur och Kultur, 1990

Publius Ovidius Naso., *Tristia. Klagosånger.*, tolkade och kommenterade av John W Köhler, Göteborg, 1989

Hollis, A.S., Ovid, *Ars Amatoria Book I*., Edited with an introduction and commentary, Oxford, 1977

Gibson, Roy K., (ed.), *Ars Amatoria Book 3.* Introduction and commentary. Ovid,, Cambridge University Press, 2003

Litteratur

Ahlberg et al, *Latinsk-svensk ordbok*, andra upplagan, Stockholm 1952

Deferrari, Roy J, *A Concordance of Ovid*., Washington, 1939

Horatius., *Satirae I-II, Epodon* Liber. Satirer och epoder. Svensk tolkning med inledning och förklaringar av Ebbe Linde, Uddevalla, 1959

Ingemark, Dominic, Gerding, Henrik., *Liv och död i antikens Rom*, Historiska Media, Lund, 2000

Ingemark, Dominic., *Kärlek och erotik i antikens Rom*, Historiska Media, Lund, 2007

Kleberg, Tönnes, *Värdshus och värdshusliv i den romerska antiken*, Göteborg, 1934

Knox, Peter E., ed. *A companion to Ovid*, Wiley-Blackwell, UK, 2009

Ovidius Metamorhposer, Förvandlingar i femton böcker av Publius Ovidius Naso, i fullständig tolkning av Harry Armini, Böckerna 1-8, Allhems förlag, Malmö, 1969

Propertius, Sextus., *Elegier*. Tolkade och kommenterar av Ingvar Björkeson, Natur och Kultur, 1992

Publius Ovidius Naso, *Amores*. Ovidiuskärleksäventyr. Tolkade och kommenterade av John W Köhler, Natur och Kultur, Lund, 1987

Publius Ovidius Naso, *Epistulae ex Ponto. Brev från Svarta havet*., tolkade och kommenterade av John W Köhler, Göteborg 1991

Publius Ovidius Naso. *Metamorphoses*. Metamorfoser. Urval och översättning och urval Erik Bökman. Inledning och kommentarer av Per Erik Wahlund, Stockholm, 1961

Rytkönen, Paulina, Stockholm: Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien , 2009. s. 535-553. *Vinet i det romerska imperiet*

Tibullus, Albius., *Elegiae* - Dikter till Delia och Nemesis, tolkade och kommenterade av John W Köhler, Jonsered, 1996